

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Człowiek – Najlepsza inwestycja

RAPORT

EWALUACJI ZEWNĘTRZNEJ PROJEKTU

DROGOWSKAZ ŻYCIOWY

Projekt **Drogowskaz życiowy** realizowany na podstawie umowy ze Świętokrzyskim Biurem Rozwoju Regionalnego w Kielcach pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej I Stopnia w ramach Priorytetu IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach – projekty innowacyjne testujące Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet IX Rozwój
wykształcenia i kompetencji w regionach – projekty innowacyjne testujące

Realizator projektu:
Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości
w Ostrowcu Świętokrzyskim

Raport sporządziła:
Beata Ciężka Członek Polskiego
Towarzystwa Ewaluacyjnego

Warszawa; wrzesień 2013

Projekt **Drogowskaz życiowy** realizowany na podstawie umowy ze Świętokrzyskim Biurem Rozwoju Regionalnego w Kielcach pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej I Stopnia w ramach Priorytetu IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach – projekty innowacyjne testujące Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Spis treści

1.	Podstawa teoretyczna dla realizacji projektu Drogowskaz Życiowy	4
2.	Opis przedmiotu ewaluacji – projektu Drogowskaz Życiowy i wypracowanego w jego ramach produktu	4
3.	Założenia ewaluacji i zastosowana metodologia	5
3.1.	Cele ogólne i zakres ewaluacji produktu projektu Drogowskaz Życiowy	5
3.2.	Kryteria ewaluacji, pytania ewaluacyjne i źródła informacji/metoda badawcza	5
3.4.	Zestawienie metod badania ewaluacyjnego i próba badacza	6
4.	Wyniki badania ewaluacyjnego.....	7
4.1.	Adekwatność produktu projektu do potrzeb	7
4.2.	Efektywność wdrażania produktu projektu	8
4.3.	Skuteczność projektu i wypracowanego w jego ramach produktu	12
4.4.	Trwałość efektów projektu – możliwości implementacji produktu	13
5.	Wnioski i rekomendacje	14

¹ Z czego do analizy wykorzystano kwestionariusze, w których braki danych nie przekraczały maksymalnie 10% odpowiedzi. W sumie przeanalizowano 400 kwestionariuszy danych.

1. Podstawa teoretyczna dla realizacji projektu Drogowskaz Życiowy¹

Zaoferowane w projekcie Drogowskaz Życiowy oddziaływania resocjalizacyjne mieszczą się w nurcie autorskiej, naukowej koncepcji profesora Marka Konopczyńskiego. Jest ona alternatywna wobec tzw. klasycznych form oddziaływań resocjalizacyjnych i polega na wzmocnieniu i rozwoju potencjałów osobowych i społecznych wychowanków. Tak rozumiana resocjalizacja jest w swojej istocie procesem rozwojowym, a nie korekcyjnym, czy psychokorekcyjnym. Koncepcja twórczej resocjalizacji definiuje nieprzystosowanie społeczne jako problem wadliwie ukształtowanej tożsamości, natomiast proces resocjalizacji jako kreowanie i kształtowanie odmiennych parametrów tożsamości nieprzystosowanych społecznie osób.²

Oznacza to, że stosowane metody twórczej resocjalizacji odkrywają i rozwijają potencjały i talenty nieletnich, a przez ich wzmacnianie doprowadzają do odmiennych prezentacji społecznych (prawidłowego funkcjonowania w rolach społecznych). Koncepcja określa resocjalizację jako zmianę, nie przez korektę czy reedukację, jak to się tradycyjnie czyni, a przez rozwój strukturalnych czynników i mechanizmów procesów twórczych osób nieprzystosowanych społecznie oraz wyposażanie ich w nowe kompetencje i umiejętności społeczne.³

Istotą twórczej resocjalizacji jest wyjście z założenia, że można podjąć próbę przemiany młodego przestępcy (czy ogólnie młodzieży nieprzystosowanej społecznie) tj.

1 Rozdział został napisany w oparciu o książkę M. Konopczyńskiego, Metody twórczej resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010

2 M. Konopczyński, Metody twórczej resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.135

3 M. Konopczyński, Metody twórczej resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.136

wykreowania odmiennych od dotychczasowych parametrów jego tożsamości, które decydują o jakości kontaktów z innymi ludźmi.

Głównym celem praktycznych zabiegów twórczej resocjalizacji jest przemiana tożsamości indywidualnej i społecznej nieprzystosowanej społecznie młodzieży przez wychowawcze stymulowanie rozwoju jej struktur poznawczych i twórczych oraz wyposażanie jej w nowe indywidualne i społeczne kompetencje.

Zabiegi te, przybierające metodyczną postać pracy teatralnej, sportowej, doświadczeń dramowych, plastycznych czy muzycznych, mogą wykreować odmienne parametry osobowe młodego człowieka. Pomóc wyposażać go w nowe umiejętności, umożliwiające mu nawiązanie poprawnych kontaktów międzyludzkich. Osiągnięcie tego celu jest możliwe nie tylko przez zmianę czy korektę jego dotychczasowych dewiacyjnych zachowań i postaw, lecz przede wszystkim przez jego wewnętrzny rozwój. Rozwój ten jest rozumiany nie jako dostarczanie konkretnej wiedzy szkolnej czy dydaktyczne kształtowanie poprawnych społecznie postaw, ale jako odkrycie i rozwijanie jego potencjałów i talentów.⁴

Prof. Konopczyński pisze, iż w resocjalizacji przyjęło się, że proces wychowania polega głównie na korekcyjnym wykluczeniu repertuaru wadliwych i patologicznych reakcji, zachowań i postaw oraz związanych z nimi motywacji, preferencji i nastawień antyspołecznych. Ta perspektywa bezpośrednio rzutuje na stosowane zabiegi wychowawcze. Z reguły przybierają one postać korektywnych postępowań psychopedagogicznych, których zadaniem jest wygaszanie bądź modyfikowanie wspomnianych czynników. Równolegle próbuje się również odbudować zaniedbane, zniekształcone lub nieukształtowane w procesie socjalizacji cechy osobowe, które u tzw. normalnej młodzieży gwarantują poprawne funkcjonowanie społeczne. Zakłada się jednocześnie, że wychowankowie placówek resocjalizacyjnych i tak z reguły nie osiągają poziomu istnienia społecznego swoich, przebywających na wolności, rówieśników. W związku z tym przykładana do nieletnich miara edukacyjna i wychowawcza ma z założenia niższe parametry.⁵

4 M. Konopczyński, *Metody twórczej resocjalizacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.13

5 M. Konopczyński, *Metody twórczej resocjalizacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.14

Koncepcja twórczej resocjalizacji ujmuje proces resocjalizacji z innej perspektywy. Wychodzi naprzeciw tym wszystkim, którzy sukcesów resocjalizacyjnych upatrują w poszukiwaniu i rozwijaniu potencjałów wychowanków. To przede wszystkim dzięki nim mogą oni „przekroczyć próg nadziei” i znaleźć się po „właściwej stronie życia” – jak pisze prof. Konopczyński. Koncepcja twórczej resocjalizacji traktuje resocjalizowanie młodego, nieprzystosowanego społecznie człowieka w kategoriach kreatywnej zmiany. Zmiana ta jest wywoływana przez praktyczne stosowanie metod twórczej resocjalizacji. Uzyskiwane dzięki temu nowe autoprezentacje społeczne wychowanków umożliwią im internalizowanie tych cech, które do tej pory były poza ich zasięgiem, bez względu na rodzaje stosowanych tradycyjnych zabiegów wychowawczych. W konsekwencji zmiana ta może prowadzić do uzyskania nowych kompetencji i umiejętności społecznych oraz wykreowania nowych tożsamości - indywidualnej i społecznej - młodych ludzi.⁶

Powstanie koncepcji twórczej resocjalizacji jest próbą poszukiwania nowych, bardziej skutecznych dróg resocjalizacji. Klasyczne formy oddziaływania na nieletnich w środowiskach instytucjonalnych i środowiskach naturalnych okazują się mało konstruktywne i nieefektywne, dlatego należy poszukiwać nowych dróg docierania do świadomości i sfery emocjonalnej trudnej, nieprzystosowanej i przestępczej młodzieży. Drogi te powinny być atrakcyjne, przyciągające i niezbyt skomplikowane. Obecnie w resocjalizacji dominują raczej mało nowoczesne teorie i pomysły metodyczne. Co prawda w opracowaniach teoretycznych nie brakuje pomysłów nowoczesnych i innowacyjnych metod wychowawczych, jednak, jak pisze prof. Konopczyński - praktyka resocjalizacyjna realizowana w środowiskach instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych nie może wykroczyć poza krąg behawioryzmu, osadzonego w teoriach kontroli społecznej, interakcjonizmu i eklektyzmu.⁷

Koncepcja twórczej resocjalizacji różni się w pięciu zasadniczych kwestiach od dotychczasowych, tradycyjnych sposobów rozumienia istoty wychowania resocjalizacyjnego, wynikającego z założeń pedagogiki resocjalizacyjnej:

6 M. Konopczyński, Metody twórczej resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.15 i następne

7 M. Konopczyński, Metody twórczej resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.22

1. określa resocjalizację jako proces rozwijania i kreowania potencjałów, a nie, jak się przyjęło, korektywną zmianę parametrów społecznych i osobowych nieletnich;
2. traktuje nieprzystosowanie społeczne jako problem wadliwie ukształtowanej tożsamości, a nie wadliwych postaw, nieakceptowania i przestrzegania norm społecznych, nieadekwatnych postaw, przekonań i nastawień, zaburzonych relacji interpersonalnych i wadliwych ról społecznych czy patologicznych zachowań, cech osobowości oraz preferencji aksjologicznych;
3. celem resocjalizacji jest w istocie wykreowanie nowych parametrów tożsamości wychowanków, a nie korektywna zmiana przekonań, nastawień preferencji aksjologicznych czy form reakcji, zachowań, postaw i ról społecznych;
4. środkiem do tego celu jest rozwój strukturalnych czynników i mechanizmów procesów twórczych nieletnich, a nie zamiana wadliwych form funkcjonowania na inne, akceptowane społecznie, przez wychowawczą korekcję, psychokorekcję, psychomodyfikację, czy inne sposoby antropotechnicznych oddziaływań wychowawczych;
5. proponowanym sposobem, a więc metodą osiągania tego celu jest resocjalizowanie przez trenowaną autoprezentację wizualizowanych parametrów tożsamości.⁸

Zdefiniowanie twórczych kontekstów oddziaływań resocjalizacyjnych (jak to ma miejsce w koncepcji twórczej resocjalizacji) pozwoliło spojrzeć na procesy korekcyjne i terapeutyczne, stosowane wobec osób nieprzystosowanych społecznie, z innej niż dotąd perspektywy. Zdecydowanie przesunięte zostały akcenty z oddziaływań o charakterze modyfikacyjno-korekcyjnym na oddziaływania o charakterze rozwojowo-kreacyjnym. Natomiast cel pozostał ten sam. Efektem procesu twórczej resocjalizacji jest readaptowany społecznie człowiek, który przez rozwój swoich potencjałów uzyskał nowe kompetencje społeczne. Taka perspektywa zakłada

⁸ M. Konopczyński, Metody twórczej resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.128 i 129

wyposażenie osoby resocjalizowanej w kompetencje autostymulowania rozwoju struktur procesu twórczego i dzięki temu rozwiązywania swoich problemów w sposób innowacyjny, ale akceptowalny społecznie.⁹

Badania prof. Konopczyńskiego wśród placówek resocjalizacyjnych w Polsce pokazały, że realizowana jest szeroka oferta zajęć, opartych na wychowawczym wykorzystywaniu roli kultury i sportu. Zajęcia te nie mają jednak metodycznych walorów zajęć kulturotechnicznych. Istotą resocjalizacyjnych oddziaływań metodycznych, wykorzystujących możliwości kultury i sportu jest takie ich zaprojektowanie i wykonanie, aby uruchomiły potencjały nieletnich (rozwijanie talentów, rozwój zainteresowań, dobra zabawa). Do tego, aby proces rozwoju mógł przebiegać poprawnie, potrzebne są odmienne od stosowanych formuły oraz nacisk na ich metodyczny charakter. Przede wszystkim zajęcia sportowe powinny mieć charakter cyklicznych „treningów” aktywności fizycznej i interpersonalnej (od 6 miesięcy do 24 miesięcy). Ich efektem powinny być regularne rozgrywki sportowe (ligi sportowe) między wychowankami a młodzieżą ze środowisk otwartych. Zajęcia sportowe traktowane jako zabiegi resocjalizacyjne, nie mogą być stosowane jak szkolne zajęcia wychowania fizycznego. Nieletni muszą mieć możliwość sprawdzenia (przetrenowania) nabywanych umiejętności (szczególnie interpersonalnych) poza placówką resocjalizacyjną jeszcze w trakcie swojego w niej pobytu. Ma to duże znaczenie i jest swoistym „testem” skuteczności realizowanych zabiegów wychowawczych.¹⁰

Szkolenia i zajęcia oferowane w ramach projektu Drogowskaz Życiowy spełniają te warunki, aby oddziaływanie resocjalizacyjne (zgodnie z koncepcją twórczej resocjalizacji) przyniosło pożądane efekty wychowawcze.

9 M. Konopczyński, Metody twórczej resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.171 i następne

10 M. Konopczyński, Metody twórczej resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, s.309

2. Opis przedmiotu ewaluacji – projektu Drogowskaz Życiowy i wypracowanego w jego ramach produktu

Projekt Drogowskaz życiowy realizowany jest przez Wyższą Szkołę Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim na podstawie umowy ze Świętokrzyskim Biurem Rozwoju Regionalnego w Kielcach pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej I Stopnia w ramach Priorytetu IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach – projekty innowacyjne testujące Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Celem głównym projektu jest Stworzenie innowacyjnych oddziaływań resocjalizacyjnych mających na celu zmianę postaw 400 Uczestników Projektu (UP), w trzech komponentach: emocjonalnym, wiedzy i zachowania.

Z celem głównym powiązane są cele szczegółowe:

1. Zmiana postaw 90 BO przez udział w szkoleniu opiekuna osób niepełnosprawnych w okresie IX.2012-VI. 2013 oraz udział w szkoleniach WOPR w okresie IX.2012-VI. 2013;
2. Opracowanie Innowacyjnych Oddziaływań Resocjalizacyjnych (IOR) dla 400 UP w okresie XI. 2011-VI. 2012 i testowanie w okresie IX. 2012-VI.2013 IOR na 90 BO oraz upowszechnianie wypracowanego produktu w okresie VI. 2012-X. 2014;
3. Utrwalenie prawidłowych postaw społecznych 90 UP poprzez udział w cyklu szkoleń.¹¹

¹¹ Źródło: Strategia wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego Drogowskaz Życiowy; strona internetowa projektu: www.drogowskaz.wsbip.edu.pl

Do każdego z wyżej wymienionych celów szczegółowych opracowano wskaźniki, które pozwolą określić stopień realizacji założonego celu:

Cel szczegółowy	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Zmiana postaw 90 BO przez udział w szkoleniu opiekuna osób niepełnosprawnych w okresie IX.2012-VI. 2013 oraz udział w szkoleniach WOPR w okresie IX.2012-VI. 2013	Liczba BO, którzy zostaną objęci wsparciem i przystąpią do egzaminu Uzyskanie przez 90% uczestników uprawnień spośród ogólnej liczby osób przystępujących do egzaminu	110 osób objętych testowaniem, ze względu na ryzyko 90 BO ukończy szkolenia i przystąpi do egzaminu Min. 81 osób uzyska uprawnienia
Opracowanie Innowacyjnych Oddziaływań Resocjalizacyjnych (IOR) dla 400 UP w okresie XI. 2011-VI. 2012 i testowanie w okresie IX. 2012-VI.2013 IOR na 90 BO oraz upowszechnianie wypracowanego produktu w okresie VI. 2012-X. 2014	Liczba BO, którzy zostaną objęci wsparciem i przystąpią do egzaminu Uzyskanie przez 90% uczestników uprawnień spośród ogólnej liczby osób przystępujących do egzaminu	400 UP zostanie objętych badaniem 110 osób objętych testowaniem, ze względu na ryzyko 90 BO ukończy szkolenia i przystąpi do egzaminu Min. 81 osób uzyska uprawnienia
Utrwalenie prawidłowych postaw społecznych 90 UP poprzez udział w cyklu szkoleń	Liczba BO, którzy zostaną objęci wsparciem i przystąpią do egzaminu Uzyskanie przez 90% uczestników uprawnień spośród ogólnej liczby osób przystępujących do egzaminu	110 osób objętych testowaniem, ze względu na ryzyko 90 BO ukończy szkolenia i przystąpi do egzaminu Min. 81 osób uzyska uprawnienia

W trakcie realizacji projektu, dokonano pewnej zmiany koncepcyjnej nie rzutującej jednak na zapisy dotyczące założonych celów. Zmiana polegała jedynie na włączeniu do I etapu-diagnozy, jednostek o zróżnicowanym poziomie nieprzystosowania społecznego (od najmniej zaburzonych, jak np. wychowankowie OHP, po jednostki najbardziej nieprzystosowane społecznie, tj. mężczyzn z oddziału dla narkomanów ZK). w związku z powyższymi zmianami, do II etapu testowania, włączono oprócz wychowanków MOW, również chłopców z MOS i ZP.

Projektodawca uzasadnia potrzebę realizacji projektu opierając się na badaniach i literaturze przedmiotu, przyjmując założenie, że możliwe jest zastosowanie takich oddziaływań, które dają szansę na korektę ujawnionych zaburzeń nieprzystosowania społecznego. Stanowisko to podzielają zarówno teoretycy, jak i praktycy (wychowawcy i nauczyciele) pracujący na co dzień z jednostkami nieprzystosowanymi społecznie. Wyrażają oni pogląd, iż jedynie wczesna, dogłębna diagnoza oraz podjęte na jej podstawie działania naprawcze, dają szansę na zminimalizowanie, bądź wyeliminowanie problemu. Liczne opracowania w tym zakresie, oparte na diagnozach, dotyczą symptomatologii, etiologii i genezy zaburzonych zachowań. Brakuje natomiast sformułowanych instrumentów dla rozwiązania tego problemu. Jeśli w literaturze przedmiotu znajdują się opracowania metod oddziaływań ukierunkowanych na nieletnich sprawców zachowań przestępczych (zachowania te dzielą się na: demoralizację i czyny karalne), to są to jedynie teoretyczne rekomendacje, rzadko lub w ogóle nietestowane na nieletnich jednostkach nieprzystosowanych społecznie, dla których zostały skonstruowane.

Na licznych konferencjach z udziałem kadr dydaktyczno-wychowawczych placówek socjalizacyjnych i resocjalizacyjnych dla nieletnich, wykazujących cechy wykolejenia społecznego, podkreślana jest niewystarczająca skuteczność istniejących programów profilaktycznych czy terapeutycznych o charakterze resocjalizacyjnym. Wychowawcy zgodni są co do tego, iż oddziaływania w postaci np.: szkoleń, czy warsztatów psychologicznych, są potrzebne, lecz nie cieszą się zbyt dużym zainteresowaniem i są mało efektywne w porównaniu z zajęciami opartymi na metodach twórczej resocjalizacji, uwzględniających i wykorzystujących naturalny potencjał tychże jednostek, np. aktywność fizyczną. Faktem jest, iż większość placówek resocja-

lizacyjnych organizuje różnorodne zajęcia sportowe, bądź warsztaty oparte na szeroko rozumianej kulturze symbolicznej, tj. malarstwo, grafika, kółka teatralne itp. (Kowalik, 2009), jednak są one przypadkowo dobierane i mają jedynie charakter pojedynczych zajęć pozalekcyjnych. Nie stanowią one zwartego cyklu oddziaływań, których wartość resocjalizacyjna byłaby zmierzona, opisana i upowszechniona dla szerszego stosowania. Brakuje zatem kompleksowych działań resocjalizacyjnych, które obejmowałyby: diagnozę problemu, opracowanie cyklu zajęć o charakterze resocjalizacyjnym, zastosowanie tych oddziaływań oraz ewaluację wdrożonego programu¹² - temu wyzwaniu stara się sprostać projekt Drogowskaz Życiowy.

Wśród argumentów na rzecz podjęcia się realizacji projektu w województwie świętokrzyskim – projektodawca podkreśla: w naszym województwie, jak dotychczas, nikt nie stworzył programów resocjalizacyjnych w odpowiedzi na wyniki analiz badawczych dla tego rodzaju grupy docelowej, jaką są wychowankowie placówek socjalizacyjnych i resocjalizacyjnych, a więc także nie określono efektów stosowania istniejących form wychowania resocjalizacyjnego na nieletnich. Innowacyjne oddziaływania resocjalizacyjne stworzone w naszym Projekcie będą więc pierwsze i jedyne tego rodzaju, które po zakończeniu testowania, zostaną zmierzone pod kątem ich efektywności (zbadana zostanie zmiana postaw u nieletnich w trzech komponentach: wiedzy, emocji i zachowania). Przyjęto, iż trafna strategia postępowania, wobec jednostek wykazujących nieprzystosowanie społeczne, powinna opierać się na założeniach ortodydaktyki, która uzależnia skuteczność form nauczania i oddziaływań resocjalizacyjnych od dobrej znajomości każdego wychowanka, tj. jego nastawień, postaw, stanu integracji, stanu psychofizycznego (nasilenie, dynamika, tryb itp.) stanowiącego podłoże wykolejenia społecznego oraz określenia dyspozycji motywacyjnych.¹³

W ramach projektu opracowano, a następnie zrealizowano następujący cykl szkoleń nazywany Innowacyjnym Oddziaływaniem Resocjalizacyjnym (IOR) – stanowiącym produkt projektu:

12 Źródło: Strategia wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego Drogowskaz Życiowy; strona internetowa projektu: www.drogowskaz.wsbiip.edu.pl

13 Źródło: strona internetowa projektu: www.drogowskaz.wsbiip.edu.pl

1. Nauka pływania (15 h - Ćwiczenia oswajające z wodą; Ćwiczenia oddechowe; Leżenie na piersiach i grzbiecie – poślizgi; Praca NN – kraul na piersiach i grzbiecie; Praca RR – kraul na piersiach i grzbiecie; Koordynacja pracy RR i NN z oddychaniem; Praca NN - styl klasyczny; Praca RR - styl klasyczny; Koordynacja pracy RR i NN z oddychaniem; Sprawdzian nabytych umiejętności);
2. Ratownik wodny (Doskonalenie nauki pływania i przygotowanie do egzaminu na Młodszego Ratownika Wodnego i zdobycie karty członka WOPR - uczestnicy są podzieleni na grupy, a każda z nich zrealizuje 45 godzin zajęć);
3. Sternik motorowodny (Zdobycie uprawnień sternika motorowodnego – każda z grup realizuje po 28 godzin szkolenia; uczestnicy zdobywają kartę sternika motorowodnego, która jest dokumentem uznawanym na całym świecie; uprawnienia takie mogą przydać się w reagowaniu kryzysowym lub w codziennym życiu przy niesieniu pomocy ludziom, którzy znaleźli się w niebezpieczeństwie utraty życia w wodzie);
4. Pierwsza Pomoc (Szkolenie z zakresu przedmedycznej pierwszej pomocy; szkolenie trwa 66 godzin i obejmuje naukę udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, naukę rozcinania samochodu i właściwego transportowania ofiar wypadków; zajęcia prowadzone z ratownikami medycznymi i strażakami OSP);
5. Opiekun osób niepełnosprawnych (Warsztaty dające kwalifikacje do pracy z osobami niepełnosprawnymi - wolontariusz/opiekun osoby niepełnosprawnej; zajęcia realizowane na terenie placówek MOW, MOS, ZP trwające 50 godzin oraz 60 godzin warsztatów z psychologiem);

6. Ratownik poszkodowanych w klęskach żywiołowych (24 godziny – Informacje o wodach w Polsce; Zbiorniki retencyjne i wały ochronne; Rodzaje powodzi; Przygotowanie sprzętowe oraz organizacyjne; Bezpośrednia akcja w czasie powodzi; Ewakuacja ludności oraz dobytku; Zabezpieczenie osób dotkniętych powodzią; Usuwanie skutków powodzi; Naprawa i rozliczanie wykorzystywanego sprzętu w trakcie powodzi).

Istota innowacji testowanego produktu polega na zastosowaniu nowych, bardziej skutecznych od obecnie stosowanych, oddziaływań resocjalizacyjnych ukierunkowanych na nieletnie jednostki nieprzystosowane społecznie. Nowatorskie podejście polega na objęciu nieletnich, przebywających w placówkach socjalizacyjnych i resocjalizacyjnych, oddziaływaniami opracowanymi na podstawie wyników diagnozy przeprowadzonej na 400 UP.

Zaproponowana innowacja jest więc wynikiem świadomego i celowego doboru poszczególnych etapów działań, składających się na cykl szkoleń, zmierzających do zmiany postaw jednostek.

Konstruując innowacyjne oddziaływania resocjalizacyjne (IOR), kierowano się następującymi zasadami:

- zajęcia powinny motywować do podejmowania aktywności,
- zajęcia powinny być atrakcyjne dla danej grupy wiekowej oraz płci,
- zajęcia powinny opierać się na metodach twórczej resocjalizacji,
- zajęcia powinny kształtować u nieletnich następujące cechy: cierpliwość, empatię, chęć niesienia pomocy innym, umiejętność współpracy oraz motywację do osiągnięcia wytyczonego celu.¹⁴

W testowanie produktu zaangażowane były następujące ośrodki, z których rekrutowali się uczestnicy szkoleń - wychowankowie tych placówek:¹⁵

14 Źródło: Strategia wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego Drogowskaz Życiowy; strona internetowa projektu: www.drogowskaz.wsbip.edu.pl

15 Źródło: strona internetowa projektu: www.drogowskaz.wsbip.edu.pl

1. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Podzamczu;
2. Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ostrowcu Świętokrzyskim;
3. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Rembowie (z uwagi na brak zainteresowania zajęciami w etapie testowania uczestników projektu z MOW w Rembowie, zdecydowano się na rezygnację ze współpracy z tym ośrodkiem na etapie nauki pływania, zastępując wychowankami innych ośrodków uczestniczących w projekcie);
4. Zakład Poprawczy w Ostrowcu Świętokrzyskim;
5. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kielcach;
6. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Zawichoście;
7. Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii, a obecnie: Zespół Placówek Resocjalizacyjno - Wychowawczych; Skarżysko-Kamienna.

W każdej z placówek wyznaczono koordynatora i opiekuna, którzy pełnili ważne role przy realizacji projektu – dokonywali wyboru wychowanków do uczestnictwa w projekcie, opiekowali się wychowankami podczas szkoleń, dbali o ich zaangażowanie i motywowanie między zajęciami. Wspomagali również kierownika projektu w procesie decyzyjnym związanym z realizacją zadań projektowych.

3. Założenia ewaluacji i zastosowana metodologia

3.1. Cele ogólne i zakres ewaluacji produktu projektu Drogowskaz Życiowy

Celem ewaluacji zewnętrznej jest ocena trafności, skuteczności i adekwatności produktu do istniejących problemów, jego przydatności dla grupy docelowej oraz możliwości utrzymania trwałości efektów projektu.

Zakres ewaluacji zewnętrznej obejmuje:

- ewaluację produktu finalnego, zakres merytoryczny produktu finalnego w kontekście zakładanych celów i rezultatów oraz przydatności do grupy docelowej;
- ewaluację wyników testowania w oparciu o analizę ankiet wypełnianych przez użytkowników i odbiorców oraz trenerów;
- ocenę osiągnięcia poziomu wskaźników.

Ewaluacja posługuje się następującymi kryteriami:

- Adekwatność (czy produkt odpowiada aktualnym potrzebom grupy docelowej, czy jest adekwatny do wieku grupy docelowej);
- Efektywność (czy produkt przynosi zakładane efekty);
Skuteczność (czy produkt jest skuteczny, czy przyczyni się do rozwiązania problemu lub, czy go zminimalizuje);
- Trwałość efektów (czy jest prawdopodobne funkcjonowanie produktu po zakończeniu finansowania projektu).

Efektem pracy ewaluatora zewnętrznego jest niniejszy raport z badania, opisujący projekt, metodologię badania ewaluacyjnego, wyniki ewaluacji oraz rekomendacje do wdrożenia innowacji.

3.2. Kryteria ewaluacji, pytania ewaluacyjne i źródła informacji/metoda badawcza

Obszar badania	Pytania badawcze	Źródła informacji
Adekwatność	6. Czy produkt (innowacyjne oddziaływania resocjalizacyjne - IOR) odpowiada potrzebom grupy docelowej tj. młodzieży przebywającej w ośrodkach wychowawczych? Na jakie deficyty w postawach młodzieży odpowiada testowany produkt? 7. Czy konstrukcja IOR jest adekwatna do wieku młodzieży objętej działaniami projektowymi? Do jakich grup wiekowych może być adresowany produkt? Czy i ewentualnie pod jakimi warunkami można rozszerzyć grupę wiekową potencjalnych odbiorców wsparcia? 8. Jak młodzież reaguje na propozycję uczestniczenia w szkoleniach objętych wsparciem? Czy chętnie w nich uczestniczy? Jaki jest stopień jej zaangażowania?	- opinia koordynatora projektu –wywiad/ rozmowy przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego - opinie personelu projektu (opiekunowie, koordynatorzy, trenerzy) – analiza wyników ankiet przeprowadzonych w ramach ewaluacji wewnętrznej - opinie personelu projektu (opiekunowie, koordynatorzy, trenerzy, szkoleniowcy, eksperci) - wywiady przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego
Efektywność	9. Czy produkt przynosi zakładane efekty tj. czy przyczynia się zmiany postaw młodzieży objętej projektem? 10. Czy testowany produkt (IOR) jest bardziej efektywny aniżeli oferowane młodzieży w ośrodkach wychowawczych wsparcie standardowe? 11. Jaka jest efektywność kosztowa wprowadzenia testowanego produktu (IOR) – tj. jakie koszty poniesiono podczas realizacji projektu?, jakie są możliwości realizacji produktu przy obniżonych kosztach realizacji poszczególnych usług (szkoleń, zakupów) przez ośrodki po zakończeniu realizacji projektu (bez dofinansowania, z dofinansowaniem z innych źródeł)?	- opinia koordynatora projektu –wywiad/ rozmowy przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego - opinie personelu projektu (opiekunowie, koordynatorzy, trenerzy) – analiza wyników ankiet przeprowadzonych w ramach ewaluacji wewnętrznej - wyniki badania postaw młodzieży zrealizowane przez psychologa - opinie personelu projektu (opiekunowie, koordynatorzy, trenerzy, szkoleniowcy, eksperci) - wywiady przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego

Obszar badania	Pytania badawcze	Źródła informacji
skuteczność	12. Czy w ramach projektu udało się zrealizować wszystkie założone cele i wskaźniki? 13. Jaka jest skuteczność i jakość poszczególnych form wsparcia udzielanych beneficjentom w ramach IOR? 14. Czy produkt przyczyni się do rozwiązania problemu demoralizacji młodzieży przebywającej w ośrodkach wychowawczych lub, czy go zminimalizuje? 15. Czy testowany produkt (IOR) jest bardziej skuteczny aniżeli oferowane wsparcie standardowe? Jakie środki wychowawcze stosują ośrodki? Czy są gotowe (organizacyjnie, finansowo, mentalnie) na udzielenie młodzieży niestandardowego wsparcia? Czy wdrażają niestandardowe metody oddziaływania wychowawczego i z	- opinia koordynatora projektu –wywiad/ rozmowy przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego - opinie personelu projektu (opiekunowie, koordynatorzy, trenerzy) – analiza wyników ankiet przeprowadzonych w ramach ewaluacji wewnętrznej - opinie personelu projektu (opiekunowie, koordynatorzy, trenerzy, szkoleniowcy, eksperci) - wywiady przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego - wyniki badania postaw młodzieży zrealizowane przez psychologa - opinie personelu pedagogicznego ośrodków wychowawczych niezaangażowanych w realizację projektu - wywiady przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego
Trwałość efektów	16. Na ile zaoferowany produkt (IOR) jest atrakcyjny z punktu widzenia potrzeb i możliwości ośrodków wychowawczych? 17. Czy przetestowany produkt (IOR) ma szansę upowszechniania się wśród ośrodków wychowawczych – jakie cechy produktu zachęcają ośrodki do jego zastosowania, a jakie zniechęcają?	- opinia koordynatora projektu –wywiad/ rozmowy przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego - opinie personelu projektu (opiekunowie, koordynatorzy, trenerzy) – analiza wyników ankiet przeprowadzonych w ramach ewaluacji wewnętrznej - opinie personelu projektu (opiekunowie, koordynatorzy, trenerzy, szkoleniowcy, eksperci) - wywiady przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego - opinie personelu pedagogicznego ośrodków wychowawczych niezaangażowanych w realizację projektu - wywiady przeprowadzone przez ewaluatora zewnętrznego

3.4. Zestawienie metod badania ewaluacyjnego i próba badacza

Ewaluacja została prowadzona według następującego schematu badawczego:

- analiza danych zastanych, w tym: wyniki monitoringu wewnętrznego, zawartość strony intranetowej projektu oraz wyniki ewaluacji wewnętrznej¹⁶ (w tym ankiet z personelem projektu i młodzieżą objętą projektem), wyniki badania postaw młodzieży objętej projektem¹⁷;
- informacje uzyskane od kierownika projektu;
- wywiady z ekspertami:
 1. prof. Marek Konopczyński, Pedagogium - Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie;
 2. Bożena Kępkowska, zastępca Kuratora Okręgowego, Sąd Okręgowy w Kielcach;
- wywiady z opiekunami, koordynatorami i trenerami zaangażowanymi w realizację projektu:
 1. Michał Szatanek, trener prowadzący kurs sternika motorowodnego (Grupa Szatanek¹⁸);
 2. Henryk Wójcik, trener prowadzący kurs opiekuna osób niepełnosprawnych;
 3. Rafał Rolecki, instruktor prowadzący naukę pływania;
 4. Krzysztof Januchta, instruktor prowadzący naukę pływania i kurs na młodszego ratownika;
 5. Bogdan Kalwat, koordynator, MOW Podzamcze;
 6. Łukasz Terpiński, opiekun, MOW Podzamcze;
 7. Zdzisław Klusek, koordynator, MOS Ostrowiec Św.;
 8. Jacek Pająk, opiekun, MOS Ostrowiec Św.;
 9. Iwona Winiarska, opiekun, Zakład Poprawczy, Ostrowiec Św.;

16 Ewaluację wewnętrzną realizował i wyniki opracowywał ks. prof. Witold Janocha

17 Wyniki badania postaw opracowała dr Barbara Ostafińska-Molik

18 Firma nadająca uprawnienia równoważne z uprawnieniami WOPR, wybrana zgodnie z zasadą konkurencyjności

10. Szymon Baumel, koordynator, MOW Kielce;
 11. Dariusz Obarski, koordynator, MOW Zawichost;
 12. Sławomir Niski, opiekun, MOW Zawichost oraz instruktor pływania;
 13. Anna Piskulak, koordynator, MOS Skarżysko Kamienna;
 14. Dariusz Kałka, koordynator, MOS Skarżysko Kamienna;
- wywiady z personelem pedagogicznym ośrodków wychowawczych niezaangażowanych w realizację projektu:
 1. Marek Łukasiewicz, dyrektor Schroniska dla nieletnich w Gackach k/ Kielc;
 2. Robert Lisewski, dyrektor Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 7, Warszawa
 3. Ks. Tomasz Wiśniewski, dyrektor Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. ks. F. Toporskiego, Warszawa;
 4. Elżbieta Waszczak, wicedyrektor Zespołu Placówek Opiekuńczo – Wychowawczych, Warszawa;
 5. Grzegorz Bulenda, dyrektor, Zakład Poprawczy i Schronisko dla nieletnich, Racibórz.

Zbieranie danych na potrzeby niniejszej ewaluacji przeprowadzono w miesiącach czerwiec-wrzesień 2013. Badanie postaw wśród wychowanków ośrodków przeprowadzono w czerwcu z uwagi na zbliżający się okres wakacyjny oraz fakt, że po wakacjach część z wychowanków nie wróci do swoich ośrodków i kontakt z nimi tudzież ich dalsze uczestnictwo w działaniach projektowych (w tym ewaluacji) będzie niemożliwe.

4. Wyniki badania ewaluacyjnego

4.1. Adekwatność produktu projektu do potrzeb ewalu

Rozdział odpowiada na następujące pytania ewaluacyjne:

- Czy produkt (Innowacyjne Oddziaływania Resocjalizacyjne - IOR) odpowiada potrzebom grupy docelowej tj. młodzieży przebywającej w ośrodkach wychowawczych? Na jakie deficyty w postawach młodzieży odpowiada testowany produkt?
- Czy konstrukcja IOR jest adekwatna do wieku młodzieży objętej działaniami projektowymi? Do jakich grup wiekowych może być adresowany produkt? Czy i ewentualnie pod jakimi warunkami można rozszerzyć grupę wiekową potencjalnych odbiorców wsparcia?
- Jak młodzież reaguje na propozycję uczestniczenia w szkoleniach objętych wsparciem? Czy chętnie w nich uczestniczy? Jaki jest stopień jej zaangażowania?

Pierwszym etapem realizacji projektu było dokonanie diagnozy wstępnej postaw reprezentowanych przez młodzież - potencjalnych uczestników projektu. Badaniem objęto 400 wychowanków MOS, MOW i ZP w województwie świętokrzyskim.

Wyniki badania pokazują, że prawie 30% badanych przejawia wyniki bardzo niskie bądź niskie w podejściu intelektualnym, a w sumie 70% procent osób ma wyniki niskie i średnie. Niskie wyniki świadczą o poczuciu beznadziejności lub też o unikaniu myślenia o trudnej sytuacji. Zamiast poszukiwania realnych rozwiązań dana osoba tragizuje rozważając najtragiczniejsze scenariusze przyszłości, które mogą

być konsekwencją trudnej sytuacji. Tego typu postawy odbierają chęć działania i pogłębiają negatywny nastrój.

Uzyskanie wyższych wyników przez jednostkę w tej skali powinny świadczyć o fakcie, że dana osoba stara się jak najdokładniej przeanalizować trudną sytuację i poznać ją z różnych perspektyw, poszukiwać wszelkich "za" i "przeciw" trudnego wydarzenia i głębszego sensu w tym, co się wydarzyło. Niestety w kontekście samooceny są one niepokojące, gdyż świadczą o tym, że znaczna część osób stara się przedstawić w jak najkorzystniejszej sytuacji, pomimo, że uzyskała wyniki pokazujące, że wcale nie analizuje sytuacji trudnej. Uzyskane wyniki, jednoznacznie świadczą, że jednostka maskuje swoje faktyczne podejście do rozwiązywania problemu. Przy nieadekwatnej samoocenie wyniki wysokie, czy bardzo wysokie w podejściu intelektualnym nie mogą być uznane za niezawodne. Uzyskany układ danych świadczy o konfabulacji i koloryzacji przez jednostkę. Podjęcie odpowiednich działań terapeutycznych, powinno zatem pozwolić na zmianę tego stanu rzeczy.

Prawie 35% badanych uzyskało wyniki niskie w podejściu emocjonalnym. Niskie wyniki świadczą o emocjonalnych trudnościach w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami. Dana osoba uważa się nad sobą, wpada w rozpacz, lub też buntuje się, stając wobec trudności. Bardzo niskie wyniki mogą świadczyć o tym, że dana osoba izoluje się od ludzi, wycofuje się z wszelkiej aktywności. Stąd też niskie wyniki uzyskane w tej skali wskazują na konieczność konsultacji psychologicznej lub psychiatrycznej.

Podobnie jak we wcześniejszym opisie, wysokie wyniki (32,8%), również budzą niepokój. Przy nieadekwatnej samoocenie nie ma możliwości, aby uzyskać faktyczny i zgodny z obiektywną rzeczywistością wynik. Uzyskany wysoki wynik przez respondentów jest swoistą „mistyfikacją” rzeczywistości. Z kolei im wyższe wyniki uzyskane na skali podejścia działaniowego, tym bardziej dana osoba stara się podejmować różnego typu działania służące pomocą w przyjęciu i rozwiązaniu trudnej sytuacji, aktywnie szuka wsparcia dotyczącego uzyskania pomocy oraz wykorzystuje własne wcześniejsze doświadczenia, dotyczące radzenia sobie z innymi problemami, aby pomóc sobie w aktualnej sytuacji. Podejmuje starania, aby zaakceptować trudną sytuację i dostosować się do niej. Natomiast niskie wyniki świadczą po poczuciu

bezradności, braku sił, oczekiwaniu, że ktoś inny zainteresuje się, wyręczy, pomoże, znajdzie jakieś rozwiązanie. Im niższe wyniki tym bardziej dana osoba poszukuje nieprawidłowych rozwiązań – wycofuje się z życia lub koi swój ból za pomocą alkoholu czy środków uspokajających lub odurzających. Takich osób jest prawie 70% z niskimi i średnimi wynikami, a tylko 30% z wynikami wysokimi.¹⁹

Idąc naprzeciw tym deficytom młodzieży Projektodawcy opracowując produkt (Innowacyjne Oddziaływania Resocjalizacyjne - IOR) kierowali się następującymi zasadami:

- zajęcia powinny motywować do podejmowania aktywności,
- zajęcia powinny być atrakcyjne dla wieku i płci UP,
- opierać się na istniejących, sprawdzonych metodach twórczej resocjalizacji,
- uczyć cierpliwości, empatii, umiejętności współpracy w grupie oraz motywować do osiągnięcia wytyczonego celu.²⁰

W szczególności uczestnictwo w cyklu szkoleń ma przyczynić się do:

- kształtowania motywacji do podejmowania działań ukierunkowanych na zdobywanie wiedzy i umiejętności,
- podniesienia samooceny,
- kształtowanie motywacji do poprawnych zachowań.

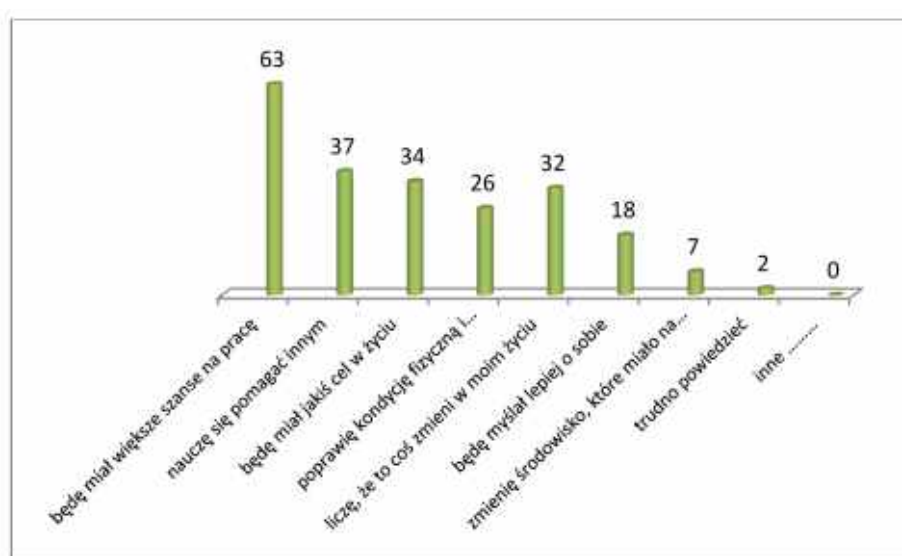
Wyniki badań ewaluacyjnych wśród uczestników projektu przeprowadzone na końcowym etapie realizacji szkoleń (po etapie kursu niesienie pomocy na łodzi w trakcie klęsk żywiołowych) pokazują, że projekt dobrze wpisał się w ich potrzeby. Na pytanie: „Jak sądzisz, co w efekcie uczestnictwa w kursach, realizowanych w ramach Projektu może zmienić się w Twoim życiu?” młodzież miała do wyboru osiem

19 Źródło: Raport z wykonanego dzieła - Analiza danych empirycznych, Wykonawca: Barbara Ostafińska-Molik, s.32 i nast., Raport zamieszczony na stronie internetowej projektu

20 Źródło: Materiały projektowe, prezentacja PowerPoint

twierdzeń oraz kategorię „trudno powiedzieć”. Zdecydowanie najczęściej (63%) respondenci wskazywali, iż udział w Projekcie wiąże ze zwiększeniem szans na rynku pracy, na drugim miejscu (37%) wybierano twierdzenie „nauczę się pomagać innym”, „będę miał jakiś cel w życiu” wybrało 34% badanych, „liczę, że to coś zmieni w moim życiu” – 32%, „poprawię kondycję fizyczną i zadbam o zdrowie” – 26%, „będę myślał lepiej o sobie” – 18% oraz „zmienię środowisko, które miało na mnie zły wpływ” – 7%. Na kategorię „trudno powiedzieć” wskazało 3% badanych.²¹

Wykres 1. Zmiany w życiu respondentów związane z udziałem w Projekcie (dane w %)

Oferta IOR jest zdaniem osób pracujących z młodzieżą (zaangażowanych i niezaangażowanych w realizację projektu) właściwa dla tej grupy wiekowej. Opinię tę potwierdzają zarówno opiekunowie biorący udział w zajęciach projektowych, jak i pracownicy ośrodków niezaangażowanych w realizację projektu – ich doświadczenie potwierdza, że wysiłek fizyczny dobrze dobrany do możliwości wydolnościowych młodzieży jest korzystny dla rozwoju psychofizycznego, jak i właściwy z punktu widzenia kształtowania postaw zdrowej rywalizacji, współpracy i współodpowiedzialności.

²¹ Źródło: Ewaluacja wewnętrzna – raport 6

Jeden z pracowników MOS niezaangażowanego w realizację projektu, ale mający w swoim programie wychowawczym zajęcia sportowe podkreśla, że uczą one również zasad fair play, a więc są również dobrą drogą do uczenia zasad współdziałania i społecznie akceptowanych postaw. Inni pracownicy ośrodków organizujący zajęcia sportowe w bardziej zaawansowanej formule, takiej jak uczestnictwo w turniejach i zawodach między ośrodkami i/lub innymi placówkami niekoniecznie resocjalizacyjnymi, potwierdzają resocjalizacyjną wartość organizowanych przez nich zajęć sportowych, szczególnie tam, gdzie możliwe jest realizowanie zajęć poza ośrodkiem i kontakt ze środowiskiem otwartym.

Zdaniem pracowników ośrodków, z którymi rozmawiano w trakcie niniejszego badania (zaangażowanych w testowanie produktu i nie biorących udziału w projekcie) projekt jest adresowany do właściwej grupy wiekowej (16 – 18 letnich chłopców). Z powodzeniem może być również rozszerzony na inne grupy wiekowe i dziewczęta. Jedynym warunkiem jest dostosowanie zajęć do etapu rozwoju fizycznego wychowanków oraz, gdy mamy do czynienia ze zdobywaniem patentów i uprawnień, powinno respektować się ograniczenia formalne z tym związane. Szczególnie nauka pływania, zdobywanie karty pływackiej, nauka bezpiecznego zachowania się nad wodą, elementy pierwszej pomocy, byłyby cenną ofertą edukacyjną na młodzieży młodszej.

Realizatorzy projektu największe obawy mieli odnośnie do motywacji wychowanków placówek do uczestnictwa w zajęciach i uczenia się nowych, czasem trudnych i wymagających wysiłku, umiejętności. Podobne obawy wyrażali we wstępnej diagnozie opiekunowie pracujący w ośrodkach zaproszonych do uczestnictwa w projekcie, podkreślając, że niska motywacja może być jedną z kluczowych barier w skutecznej realizacji projektu.

Obawy te tylko częściowo się potwierdziły, niemniej jednak większość wychowanków uczestniczących w projekcie wykazywała duże zaangażowanie i zainteresowanie tematyką zajęć. Prowadzący kurs pomocy przedmedycznej tak oceniają zaangażowanie uczestników projektu - młodzież uczestniczącą w zajęciach można podzielić na trzy grupy: pierwsza, najmniej liczna, to młodzież słabo zainteresowana zajęciami i całym przebiegiem kursu, przychodząca na zajęcia z konieczności; druga grupa, najliczniejsza, to osoby zaangażowane i chętnie uczestniczące w kursie; i trzecia grupa, dwóch, trzech

uczestników z każdego ośrodka, to bardzo aktywni, zaangażowani w zajęcia w stopniu ponadprzeciętnym, którzy przygotowywali się do zajęć, dopytywali o wiele spraw, pochłonięci tym, co działo się na kursie.²²

Opis ten doskonale oddaje typową dla poszczególnych ośrodków ocenę zaangażowania wychowanków – generalnie motywacja do uczestnictwa w zajęciach i uczenia się była wysoka, zróżnicowana jednak indywidualnie – od stosunkowo niewielkiego zaangażowania do motywacji bardzo wysokiej i snucia planówco do możliwości wykorzystania pozyskanych umiejętności. Niektórzy opiekunowie zaangażowani w realizację projektu mówią o swoim zaskoczeniu, że udało się tak zainteresować uczestników zajęciami z ratownictwa czy też pomocy osobom niepełnosprawnym.

O wysokiej motywacji świadczą również wypowiedzi opiekunów opisujące sytuacje, w których wychowankowie byli podekscytowani zbliżającymi się zajęciami, pytali o zakres kolejnych zajęć czy też możliwości pracy po ukończeniu poszczególnych kursów. Opiekunowie opowiadają również, że wyrazem wysokiego zaangażowania i traktowania szkoleń poważnie była dbałość o sprzęt – mycie, suszenie, pilnowanie swoich rzeczy, a nie, jak to często ma miejsce w przypadku innych zajęć „rzucenie po zajęciach rzeczy w kąt”.

Wyrazem wysokiej motywacji uczestników jest również fakt, że większość wychowanków biorących udział w etapie testowania deklaruje chęć posiadania państwowych uprawnień sternika motorowodnego²³ i chce przystąpić do egzaminu, który ze względu na brak uregulowań prawnych może odbyć się dopiero po wakacjach. W trakcie trwania etapu testowania UP zdobyli patent sternika motorowodnego poświadczony egzaminem wewnętrznym zgodnie z założonymi wskaźnikami. 110 UP nabyło umiejętności teoretyczne i praktyczne z zakresu wiedzy dotyczącej sternika motorowodnego oraz nabyli uprawnienia do prowadzenia łodzi motorowodnych z silnikami do 10kW. Umiejętności te zostały poświadczone certyfikatami.

Możliwość zdobycia zaświadczeń, patentów i uprawnień była jedną z głównych, o ile nie najważniejszych, wartości motywujących wychowanków do pracy na zajęciach

22 Źródło: Sprawozdanie z monitoringu za miesiąc maj 2013 w ramach projektu Drogowskaz Życiowy

23 Źródło: Sprawozdanie z monitoringu za miesiąc czerwiec 2013 w ramach projektu Drogowskaz Życiowy

i uczenia się. Nawet zaświadczenia, które z formalnego punktu widzenia nie miały znaczenia np. zaświadczenie o ukończeniu kursu w odróżnieniu do np. karty pływackiej czy karty młodszego ratownika wodnego, miały dla wychowanków duże znaczenie i stanowiły rodzaj nagrody, z której można być dumnym. Najważniejsze jednak w oczach uczestników szkoleń są zdobyte certyfikaty, dlatego też w replikacjach produktu projektu należy zadbać, aby uczestnictwo w zajęciach kończyło się możliwością ich zdobycia. Daje to poczucie, że poniesiony wysiłek „opłaca się” i może procentować w przyszłości, „uwiarygodnia” posiadane umiejętności.

Jak opisano powyżej odbiorcy projektu w większości wykazywali duże zaangażowanie podczas uczestnictwa w szkoleniach. Niemniej jednak zdarzały się usunięcia uczestników projektu np. spowodowane ucieczką z placówki (MOW w Zawichoście), karą za naruszenie regulaminu poprzez przyjęcie środków odurzających (ZP w Ostrowcu) czy też samodzielną rezygnacją argumentowaną zbytnim wysiłkiem fizycznym wymaganym podczas realizacji szkoleń (MOW w Podzamczu)²⁴. Jeżeli przypadki te miały miejsce w początkowej fazie realizacji projektu – projektodawcy pozwalali dołączyć do grupy uczestników nowym wychowankom placówek. Na późniejszym etapie realizacji projektu, gdy pojawiała się konieczność zastąpienia uczestnika innym wychowankiem – dbano o to by ich umiejętności wyjściowe dotyczące pływania były na tyle wysokie by sprostać wymaganiom stawianym innym uczestnikom. Taką strategię realizatorów projektu można uznać za dobrą, pozwalającą na pełne wykorzystanie możliwości realizacyjnych w projekcie. Z uwagi na brak chęci uczestnictwa w etapie testowania wychowanków z MOW w Rembowie zdecydowano się na rezygnację ze współpracy z tym ośrodkiem, zastępując uczestników z tej placówki, wychowankami innych ośrodków uczestniczących w projekcie²⁵. Również na późniejszych etapach realizacji projektu pojawiała się konieczność usunięcia uczestników (MOS w Skarżysku Kamiennej i ZP w Ostrowcu Świętokrzyskim).²⁶

Opis niepowodzeń dotyczących motywowania wychowanków ośrodków do zwiększenia dyscypliny i samokontroli w zamian za uczestnictwo w atrakcyjnych szkoleniach pokazuje, że nie można mówić o prostym zastosowaniu produktu projektu

25 Źródło: Sprawozdanie z monitoringu za miesiąc listopad 2012 w ramach projektu Drogowskaz Życiowy

26 Źródło: Sprawozdanie z monitoringu za miesiąc kwiecień 2013 w ramach projektu Drogowskaz Życiowy

i pewności, że jego efekty będą szybko odczuwalne. Specyfika działań resocjalizacyjnych zakłada bowiem zmianę postaw, a tych nie da się zmienić szybko. Założenie resocjalizacyjnej wartości zajęć pozalekcyjnych zbudowane jest na konieczności zaoferowania bardzo atrakcyjnych, absorbujących, ale również i wymagających własnej pracy zajęciach – dlatego też należy zdawać sobie sprawę, że oferta tych zajęć nie dla każdego wychowanka będzie równie atrakcyjna.

Rozważania te prowadzą również do konkluzji o słuszności przyjętych założeń projektodawców, że oddziaływania resocjalizacyjne powinny by

długotrwałe i stanowić pewien system dozujący stopień trudności. Z drugiej strony jednak istotne jest wzięcie pod uwagę kwestii rotacji wychowanków w ośrodkach. Tutaj pojawia się rekomendacja ze strony potencjalnych użytkowników IOR, aby tak planować szkolenia, by były one raczej krótkie, modułowe, uwzględniające fakt krótkotrwałości pobytu wychowanków w placówkach.

4.2. Efektywność wdrażania produktu projektu

Rozdział odpowiada na następujące pytania ewaluacyjne:

- Czy produkt przynosi zakładane efekty tj. czy przyczynia się zmiany postaw młodzieży objętej projektem?
- Czy testowany produkt (IOR) jest bardziej efektywny aniżeli oferowane młodzieży w ośrodkach wychowawczych wsparcie standardowe?

- Jaka jest efektywność kosztowa wprowadzenia testowanego produktu (IOR)
 - tj. jakie koszty poniesiono podczas realizacji projektu?, jakie są możliwości realizacji produktu przy obniżonych kosztach realizacji poszczególnych usług (szkoleń, zakupów) przez ośrodki po zakończeniu realizacji projektu (bez dofinansowania, z dofinansowaniem z innych źródeł)?

W założeniu projektodawców nowatorskie oddziaływania resocjalizacyjne (IOR) miały przyczynić się do: kształtowania motywacji do podejmowania działań ukierunkowanych na zdobywanie wiedzy i umiejętności (deklarowana przez odbiorców chęć uczestniczenia w szkoleniach), podniesienia samooceny, kształtowania motywacji do poprawnych zachowań, kształtowania pozytywnych cech, np. takich jak: cierpliwość, systematyczność, sumienność, współpraca, zdrowe zasady rywalizacji. Efektem, a tym samym celem głównym zastosowania IOR miała być zmiana postaw u jednostek nieprzystosowanych społecznie, przebywających w MOW, MOS i ZP na terenie woj. świętokrzyskiego. W założeniu w dalszej perspektywie oddziaływaniata będą stosowane również w placówkach tego typu w całej Polsce.²⁷

Podstawowym narzędziem do zbadania postaw zastosowanym na potrzeby projektu był Kwestionariusz Nastawień Intrapersonalnych, Interpersonalnych i Nastawień wobec Świata – KNIIS autorstwa pani Profesor Ewy Wysockiej. Kwestionariusz ten został opracowany specjalnie na potrzeby projektu, tj. został opracowany pod kątem przydatności dla młodzieży nieprzystosowanej społecznie, uczącej się w szkołach gimnazjalnych. Celem badań było sprawdzenie, czy podjęte działania innowacyjne wpływają na zmianę postaw wychowanków w trzech zasadniczych wymiarach: intelektualnym, emocjonalnym i działaniowym.

Uzyskanie wyższych wyników przez jednostkę w tej skali może świadczyć o fakcie, że dana osoba stara się jak najdokładniej przeanalizować trudną sytuację i poznać ją

27 Źródło: Strategia wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego Drogowskaz Życiowy; strona internetowa projektu: www.drogowskaz.wsbip.edu.pl

z różnych perspektyw, poszukiwać wszelkich "za" i "przeciw" trudnego wydarzenia i głębszego sensu w tym, co się wydarzyło. W kontekście pierwszych badań z lat 2011/2012 dotyczących danych empirycznych (samooceny) uzyskane wyniki są niepokojące, gdyż świadczą o tym, że znaczna część osób stara się przedstawić w jak najkorzystniejszej sytuacji. Otrzymane wyniki jednoznacznie świadczą o tym, że jednostka przed przystąpieniem do badań w latach 2011/2012 maskuje swoje faktyczne podejście do rozwiązywania problemu. Przy nieadekwatnej samoocenie wyniki wysokie, czy bardzo wysokie w podejściu intelektualnym, nie mogą być uznane za niezawodne. Otrzymany układ danych świadczy o konfabulacji i koloryzowaniu przez jednostkę. Można zaryzykować twierdzenie, że podjęcie działań umożliwiających jednostce podnoszenie kompetencji społecznych (między innymi nabycie uprawnień ratownika) pozwoliło na zmianę tego stanu rzeczy w kierunku bardziej adekwatnej samooceny. Największą zmianę obserwujemy wśród grupy osób, które objęte były testowaniem. Obserwujemy przesunięcie wyniku w kierunku skali o wyższych parametrach. Zmiana ta jest znaczna w stosunku do pierwszego pomiaru, a także w stosunku do jednostek, które nie objęte były testowaniem.

Drugi badany komponent dotyczy emocji. Niskie wyniki postaw charakteryzujące się podejściem emocjonalnym świadczą o emocjonalnych trudnościach w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami. Dana osoba uważa się nad sobą, wpada w rozpacz lub też buntuje się, stając wobec trudności. Bardzo niskie wyniki mogą świadczyć o tym, że dana osoba izoluje się od ludzi, wycofuje się z wszelkiej aktywności. Stąd też niskie wyniki uzyskane w tej skali wskazują na konieczność konsultacji psychologicznej. Im wyższe wyniki uzyskane w tej skali, tym bardziej dana osoba stara się dzielnie sprostać trudnej sytuacji, zaakceptować swój ból, przeżyć go godnie, nie tracić ducha. Taka osoba nie wypiera swojego bólu, nie zamyka się w sobie, ale swoim najbliższym opowiada, co czuje i co przeżywa w związku z daną sytuacją.

Komponent emocjonalny człowieka z punktu psychologii rozwojowej jest bardzo złożony. Zmiana w jego obszarze często wymaga licznych i długotrwałych działań. Odzwierciedla to też przeprowadzona analiza. Wprawdzie obserwujemy zmianę jaka zachodzi u badanych jednostek z grupy testowania, jednakże jest to zmiana subtelna i zapewne przy dalszych działaniach wzmacniających kompetencje jednostki rozwijać

się będą pożądane zachowania w obszarze postawy emocjonalnej.

Ostatnia omawiana postawa to postawa działaniowa. Im wyższe wyniki uzyskane w tej skali, tym bardziej dana osoba stara się podejmować różnego typu działania służące pomocą w przyjęciu i rozwiązaniu trudnej sytuacji, aktywnie szukać wsparcia, dotyczącego uzyskania pomocy oraz wykorzystuje własne wcześniejsze doświadczenia, dotyczące radzenia sobie z innymi problemami, aby pomóc sobie w aktualnej sytuacji. Podejmuje starania, aby zaakceptować trudną sytuację i dostosować się do niej. Niskie wyniki natomiast świadczą o poczuciu bezradności, braku sił, oczekiwaniu, że ktoś inny zainteresuje się, wyręczy, pomoże, znajdzie jakieś rozwiązanie. Im niższe wyniki, tym bardziej dana osoba poszukuje nieprawidłowych rozwiązań – wycofuje się z życia lub koi swój ból za pomocą alkoholu, czy środków uspokajających lub odurzających.

W grupie, która poddana została testowaniu, w obszarze tej postawy obserwuje się znaczną, korzystną zmianę w porównaniu z pierwszym badaniem. Dodatkowo, porównując wyniki uzyskane z pozostałych postaw należy stwierdzić, że to właśnie w postawie działaniowej zaszła największa zmiana. Jednostki chcą podejmować różnego rodzaju społecznie akceptowane aktywności, potrafią także lepiej korzystać z własnych wcześniejszych doświadczeń (inaczej mówiąc, uczą się na własnych błędach i starają się na nowo ich nie popełniać).

Badania pokazały również, że w grupie testowanej zaszła istotna zmiana w samoocenie globalnej (zmiana średnio o 5 punktów) oraz w trzech samoocenach szczegółowych, takich jak samoocena ogólna, niespecyficzna, samoocena poznawczo-intelektualna oraz samoocena społeczno-moralna.

Samoocena ogólna (niespecyficzna) i globalna opisuje uogólnione przekonanie o własnej wartości, szacunek wobec własnej osoby i akceptacji siebie. Im wyższy wynik, tym bardziej pozytywna samoocena. Opisuje ona takie cechy jak: zadowolenie z siebie, poczucie dumy z tego, kim i jakim się jest; ocena siebie jako osoby wartościowej; realistyczne przekonanie o dominacji cech pozytywnych; przekonanie o zdolności wykonywania różnych rzeczy tak samo dobrze jak inni.

Samoocena w sferze poznawczo-intelektualnej należy do samooceny częściowej

i diagnozuje przekonanie o własnej mądrości, zdolnościach, spostrzegawczości, umiejętności obserwowania, analizowania, zapamiętywania, łatwości uczenia się, pomysłowości w zakresie rozwiązywania różnych zadań i problemów.

Samoocena w sferze społeczno-moralnej to przekonanie o swej atrakcyjności interpersonalnej, powiązanej z przestrzeganiem reguł i zasad regulujących życie społeczne (funkcjonowanie w relacjach) – uczciwość, wrażliwość i empatia, kierowanie się zasadą nie czynienia krzywdy innym, życzliwość, otwartość, szczerowość w kontaktach z innymi, budzenie zaufania.

W dwóch samoocenach nie obserwuje się znaczących zmian: należy do niej samoocena fizyczna oraz samoocena charakterologiczna. Poziom tych cech utrzymuje się w badanej grupie na takim samym poziomie. U respondentów nie obserwuje się znaczącej zmiany w percepcji swojej fizyczności, czyli wyglądzie zewnętrznym – urodzie, zgrabności, wdzięku, elegancji, a także sprawności fizycznej, sile, zwinności.

Również samoocena w sferze charakterologicznej utrzymuje się na tym samym poziomie. Jest to przekonanie o własnej wytrwałości, rozwadze, zaradności, odpowiedzialności za własne zachowania, staranności, prawdomówności, ambicji, poczuciu humoru czy optymizmie życiowym. Przeprowadzone badania potwierdzają, że generalna samoocena jednostki wzrosła. Zmiana ta jest istotna statystycznie, czyli zmiana jaka zaszła pod wpływem podjętych działań podnoszących kompetencje jednostki jest znaczna. Jednostki coraz śміielej stawiają sobie ambitne trudne cele do realizacji, gdyż są przekonane, że mają kompetencje aby je zrealizować. Wysoka samoocena, pozwala uświadomić sobie człowiekowi umiejętności (kompetencje). Nie boi się on podjąć zadań, które może wykonać, gdyż jest przekonany, że odniesie sukces a nie porażkę.²⁸

Doceniając wartość powyższych wyników zaznaczyć należy, że pracownicy placówek realizujących projekt zwracają uwagę na zastosowane narzędzie pomiarowe, które ich zdaniem jest za długie, składa się bowiem w sumie ze 137 stwierdzeń do oceny na skali, co powoduje zmęczenie i zniecierpliwienie wychowanków podczas ich wypełniania, może zatem budzić wątpliwość rzetelność jego wypełnienia a w ślad

28 Źródło: Wyniki porównawcze z badań przeprowadzonych w 2011/2012 i 2013, Wykonawca: Barbara Ostafińska-Molik

za tym otrzymanych wyników. Ponadto pojawia się metryczka zawierająca pytania o dane wrażliwe np. dotyczące stosunku do wiary i praktyk religijnych oraz o informacje faktograficzne, których badany może nie znać np. prośba o określenie wielkości zamieszkiwanej miejscowości opisanej na skali w tysiącach mieszkańców. Wątpliwość budzi użyteczność zastosowania tych zmiennych w prowadzonych analizach wyników badania, a tym samym potrzeby gromadzenia tego typu danych.²⁹

Niektóre pytania mogą też wywoływać nieporozumienia np. zastosowanie w kwestionariuszu stwierdzenia z przeczeniem np.: Nie zdarza mi się odczuwać lęku lub Nie zdarza mi się czuć nieszczęśliwym/a, na które można odpowiedzieć:

- 4 - Zgadzam się
- 3 - Raczej się zgadzam
- 2 - Raczej się nie zgadzam
- 1 - Nie zgadzam się

powoduje, że pod znakiem zapytania staje możliwość interpretacji odpowiedzi, przykładowo odpowiedź: Zgadzam się - Nie zdarza mi się odczuwać lęku i odpowiedź: NIE zgadzam się - NIE zdarza mi się odczuwać lęku, w języku polskim może znaczyć to samo (obie odpowiedzi można zrozumieć jako – nie boję się).

Biorąc pod uwagę powyższe ograniczenia zastosowanego narzędzia pomiarowego, zarekomendować można jego weryfikację oraz dostosowanie do możliwości wiekowych i intelektualnych wychowanków.

Pracownicy placówek (biorący i niebiorący udziału w projekcie) zgodnie podają, że nie można mówić o ilościowo mierzonych efektach motywacyjnych i resocjalizacyjnych jakiegokolwiek oddziaływania wychowawczego, ponieważ są one bardzo zindywidualizowane i warunkowane specyficznymi sytuacjami życiowymi i społecznymi wychowanków placówek.

Zatem uzupełnieniem badania postaw narzędziem ilościowym, które nie zawsze precyzyjnie może pokazać zachodzące procesy wychowawcze i wywołaną nimi zmianę,

29 Słusznie więc została podjęta decyzja przez kierownika projektu o zrezygnowaniu z tej części kwestionariusza prowadzonych badaniach;

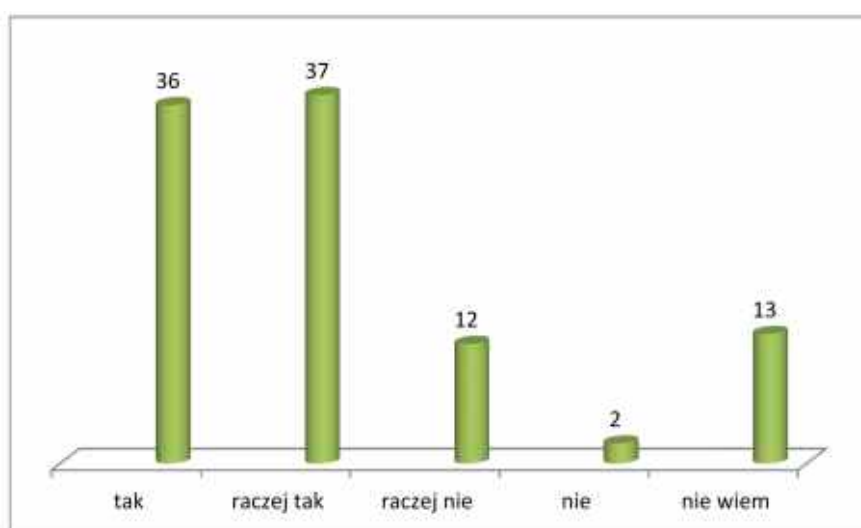

niech będą opinie wyrażone przez opiekunów wychowanków biorących udział w projekcie.

Z ich obserwacji wynika, że udział w projekcie przyniósł uczniom zarówno korzyści związane z pozyskaniem nowej wiedzy i umiejętności, jak również można mówić o zmianach w sferze emocji i zachowania.

Potwierdzeniem uzyskanej wiedzy są certyfikaty ukończenia szkoleń, i jak mówią sami trenerzy – wymagania, które stawiane są osobom zdobywającym patenty, są jasno określone i żadna osoba, która nie sprosta tym wymaganiom nie może uzyskać pozytywnej weryfikacji.

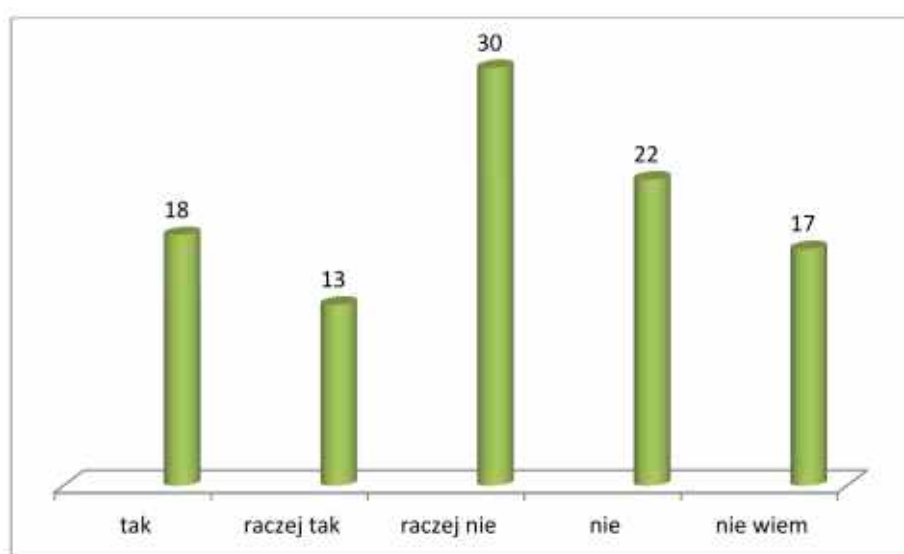
W opinii samych wychowanków również widoczne jest poczucie posiadania nowej wiedzy i kompetencji, a w ślad za tym również chęć wykorzystania tych kompetencji w pracy np. z osobami niepełnosprawnymi, czy w ratownictwie. Na pytanie zadane podczas ewaluacji wewnętrznej przeprowadzonej na końcowym etapie realizacji projektu „Czy umiałbyś zaopiekować się osobą niepełnosprawną?” zdecydowana większość uczestników projektu odpowiada twierdząco - aż 73% respondentów ocenia, nie miałoby żadnych problemów z opieką nad osobą niepełnosprawną. Wątpliwości wyrażane ocenę, że raczej nie potrafi zaopiekować taką osobą ma 12% badanych, zaś nie potrafi 2% respondentów. Kategorię „nie wiem” – wybrało 13% badanych.³⁰

Wykres 2. Ocena zdobytych umiejętności opieki nad osobą niepełnosprawną (dane w %)

³⁰ Źródło: Ewaluacja wewnętrzna – raport 6

W ślad za poczuciem bycia kompetentnym w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi u części uczestników szkoleń idzie również deklarowana chęć pracy z takimi osobami. Na pytanie „Czy myślałeś kiedykolwiek o pracy z osobami niepełnosprawnymi?” - 31% badanych wyraża zdecydowaną i umiarkowaną chęć pracy z osobami niepełnosprawnymi. Raczej nie widzi takiej możliwości 30% uczestników, a 22% zdecydowanie nie chciałoby pracować z takimi osobami. Natomiast nie jest zdecydowanych 17% respondentów.³¹

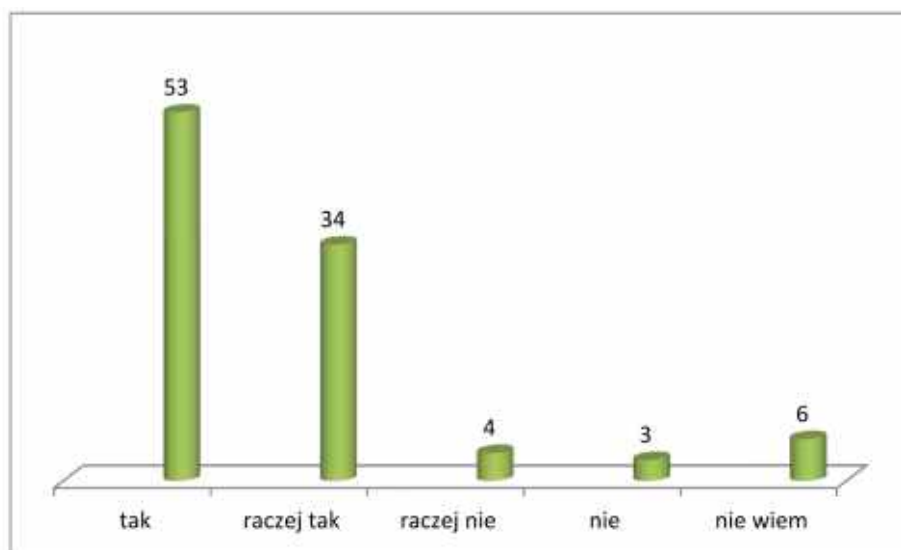

Wykres 3. Deklarowana chęć pracy z osobami niepełnosprawnymi (dane w %)

Wychowankowie placówek biorący udział w projekcie wysoko oceniają również swoje umiejętności udzielania pierwszej pomocy. Na pytanie „Czy umiałbyś udzielić pierwszej pomocy osobie poszkodowanej w wypadku?” - połowa ankietowanych (53%) wskazało, iż posiada odpowiednie umiejętności aby udzielić poszkodowanym pierwszej pomocy, kategorię „raczej tak” wybrało 34 %, a 7% respondentów stwierdziło, że „raczej nie” oraz „nie” posiada umiejętności niesienia pierwszej pomocy. Kolejne 6% respondentów nie ma określonych na ten temat poglądów.³²

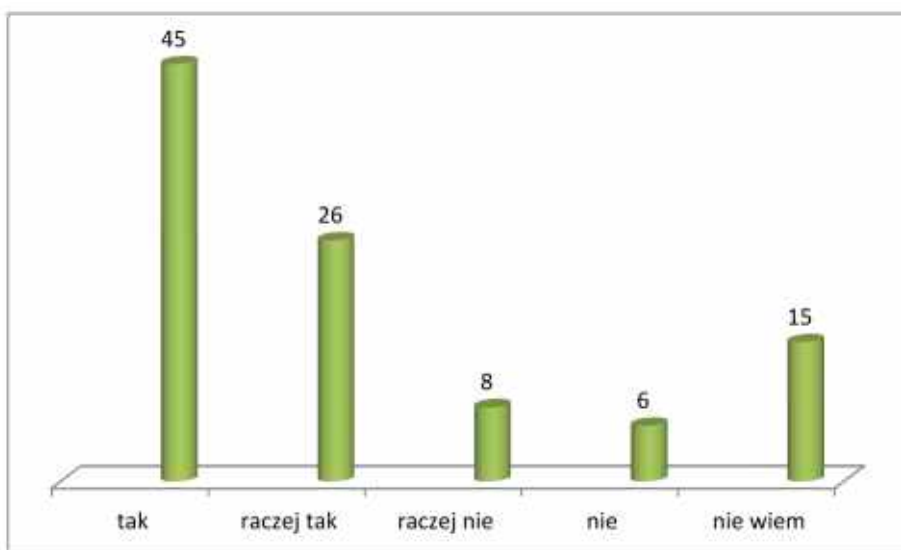
31 Źródło: Ewaluacja wewnętrzna – raport 6

32 Źródło: Ewaluacja wewnętrzna – raport 6

Wykres 4. Umiejętność udzielenia pierwszej pomocy (dane w %)

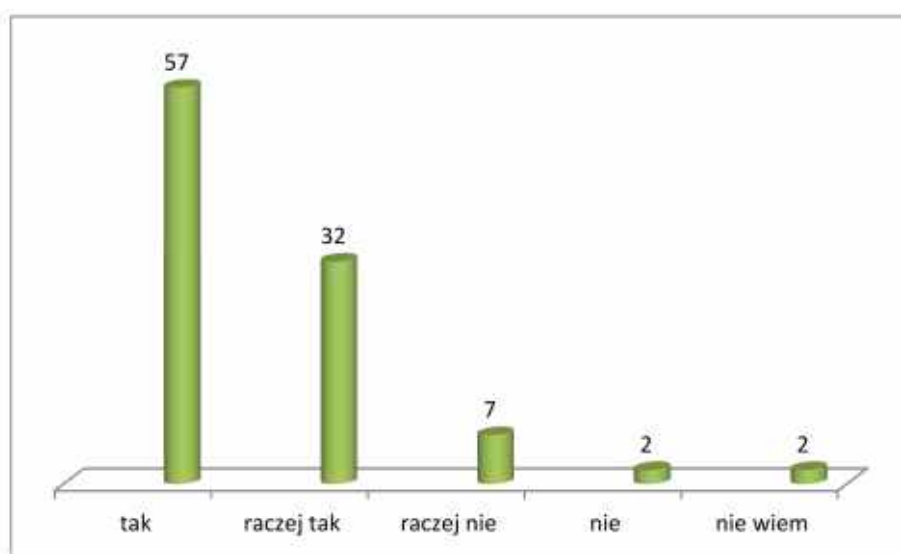
Poczucie bycia kompetentnym w zakresie udzielania pierwszej pomocy owocuje chęciami pracy w charakterze ratownika medycznego, wodnego itp. Na pytanie „Czy myślałeś kiedykolwiek o pracy w charakterze ratownika medycznego, wodnego, kryzysowego?” aż 71% uczestników Projektu wyraziło opinię, iż gdyby była taka możliwość, to chętnie podjęłoby pracę związaną z ratownictwem (tak – 45%, raczej tak – 26%). Raczej nie i nie widzi takiej możliwości – 14%, a 15% jest niezdecydowanych³³.

Wykres 5. Chęć pracy w charakterze ratownika medycznego, wodnego itp. (dane w %)

³³ Źródło: Ewaluacja wewnętrzna – raport 6

Podobnie wysoko uczestnicy szkoleń oceniają swoją wiedzę na temat udzielania ludziom pomocy w sytuacjach kryzysowych. Na pytanie „Czy wiesz na czym polega pomoc ludziom w sytuacjach kryzysowych, np. podczas powodzi?” uczestnicy po zakończeniu tego etapu szkoleń deklarowali, iż posiadają wiedzę, jak udzielać pomocy w sytuacjach kryzysowych – 57%, raczej posiada taką wiedzę – 32%, raczej nie posiada 7% i zdecydowanie nie posiada takiej wiedzy 2%. Kategorię „nie wiem” wybrało 2% badanych.³⁴

Wykres 6. Wiedza na temat udzielania ludziom pomocy w sytuacjach kryzysowych (dane w %)

Wyżej przytoczone deklaracje samych uczestników potwierdzają ich opiekunowie i trenerzy, zaobserwowali i odnotowali bardzo duże postępy w umiejętności pływania (w tym w technice, osiągniętych wynikach). Jak wspomniano wcześniej wysokie kompetencje potwierdzone są otrzymanymi zaświadczeniami i patentami.

W przypadku pływania – to sami instruktorzy chwalą postępy w umiejętności pływania uczestników projektu³⁵, zaś podsumowując swoje doświadczenia ze szkoleń z uznaniem wypowiadają się o ambicjach i motywacjach uczestników. Podkreślają również, iż wśród uczestników kursu istniała zdrowa rywalizacja, wyrażająca się w dążeniu do osiągnięcia jak najlepszych wyników.³⁶

³⁵ Źródło: Sprawozdanie za miesiąc grudzień 2012 w ramach projektu Drogowskaz Życiowy

³⁶ Źródło: Sprawozdanie z monitoringu za miesiąc kwiecień 2013 w ramach projektu Drogowskaz Życiowy

Wzrost kompetencji pływackich zaczyna przynosić również wymierne efekty – jedna z placówek biorących udział w projekcie (MOW Podzamcze) zajęła II miejsce w Mistrzostwa Polski Ośrodków Wychowawczych w pływaniu.

Pojawiają się również efekty szkoleń z ratownictwa – wychowankowie dwóch placówek (MOS Ostrowiec Św. i MOS w Skarżysku Kamiennej) pracowali podczas wakacji, jako pomocnicy ratownika na kąpieliskach. Obietnice pracy jako pomocnik ratownika padły również pod adresem wychowanków MOW w Kielcach.

Opiekunowie i trenerzy zauważają również efekty uczestnictwa w projekcie w poprawie zachowań i rozwoju emocjonalnym wychowanków, w szczególności przejawiające się wysoką motywacją do uczestnictwa w projekcie, wspomnianą w poprzednim rozdziale niniejszego raportu dbałością o rzeczy osobiste i sprzęt potrzebny w realizacji szkoleń, unikaniu zachowań wbrew regulaminowi placówki – aby nie otrzymać kary w postaci usunięcia z projektu oraz emocjonalnym zaangażowaniem przejawiającym się ambicjami do osiągania jak najwyższych wyników, zdrowej rywalizacji i wzajemnego dopingowania się, a nawet zainteresowania i snucia planów przyszłego zatrudnienia.

Atrakcyjność szkoleń - tematyka, włączenie elementów sportów wodnych, realizacja zajęć poza placówką wychowawczą, możliwość spotkania się z przedstawicielami interesujących, nietuzinkowych zawodów, poznanie innych środowisk (tu: osób niepełnosprawnych) – wszystko to są czynniki, które powodują wysokie zaciekawienie i motywację uczestników oraz budują podstawy dla nowych postaw, a nawet planów życiowych.

Tak atrakcyjna oferta wymaga jednak zaangażowania wysokich środków finansowych, aby mogła być zrealizowana z powodzeniem. Każdy bowiem z wymienionych elementów ma swoją wartość resocjalizacyjną – szczególnie wartościowe elementy, jak możliwość wyjścia poza ośrodek, poznania nowych ludzi wykonujących ciekawe zawody, bycia szkolonym przez „prawdziwych” trenerów i szkoleniowców – stanowi wartość tej oferty, lecz jednocześnie powoduje, że jej efektywność kosztowa jest niższa w porównaniu ze standardowymi zajęciami pozalekcyjnymi oferowanymi w ośrodkach. W obliczu wartości niematerialnych uwzględniając natomiast wartości merytoryczne, większe koszty nie powinny stanowić argumentu przeciwko replikacji produktu.

Szukając możliwości realizacji podobnych działań resocjalizacyjnych przy zaangażowaniu mniejszych środków finansowych można jedynie zarekomendować, aby część z zajęć prowadzili np. nauczyciele wychowania fizycznego zatrudnieni w placówce. Ważne jest jednak, by doskonalenie umiejętności, w przypadku omawianego projektu dotyczy to pływania, mogło być zakończone możliwością zdobycia karty pływackiej, a nie było jedynie „chodzeniem na basen”.

Jeżeli pojawia się sposobność do organizowania i uczestniczenia w zawodach i turniejach pływackich – eksperci zajmujący się resocjalizacją są zgodni – największą wartość resocjalizacyjną mają konkursy otwarte, w których uczestniczą nie tylko wychowankowie placówek resocjalizacyjnych, ale i młodzież ze zwykłych szkół, bowiem najważniejszy jest tu kontakt z „normalnym” środowiskiem zewnętrznym i możliwość budowania akceptowalnych postaw w społeczeństwie, a nie w konfrontacji jedynie ze znanym sobie środowiskiem placówek resocjalizacyjnych.

Z tego założenia wynika również rekomendacja dotycząca konieczności podtrzymania w potencjalnych replikacjach IOR szkoleń realizowanych przez profesjonalistów ratownictwa, pierwszej pomocy czy opiekunów osób niepełnosprawnych i samych niepełnosprawnych. W tym przypadku nie ma możliwości obniżenia kosztów wsparcia. Potencjalni użytkownicy IOR są zgodni, że konieczne będzie poniesienie związanych z tym kosztów, stąd konieczność pozyskiwania dodatkowych środków (a czym więcej w rozdziale poświęconym trwałości produktu).

4.3. Skuteczność projektu i wypracowanego w jego ramach produktu

Rozdział odpowiada na następujące pytania ewaluacyjne:

- Czy w ramach projektu udało się zrealizować wszystkie założone cele i wskaźniki?
- Jaka jest skuteczność i jakość poszczególnych form wsparcia udzielanych beneficjentom w ramach IOR?

- Czy produkt przyczyni się do rozwiązania problemu demoralizacji młodzieży przebywającej w ośrodkach wychowawczych lub, czy go zminimalizuje?
- Czy testowany produkt (IOR) jest bardziej skuteczny aniżeli oferowane wsparcie standardowe? Jakie środki wychowawcze stosują ośrodki? Czy są gotowe (organizacyjnie, finansowo, mentalnie) na udzielenie młodzieży niestandardowego wsparcia? Czy wdrażają niestandardowe metody oddziaływania wychowawczego i z jakim skutkiem?

Projekt zakładał stworzenie innowacyjnych oddziaływań resocjalizacyjnych mających na celu zmianę postaw 400 Uczestników Projektu (UP), w trzech komponentach: emocjonalnym, wiedzy i zachowania.

Z celem głównym powiązane były cele szczegółowe i wskaźniki:

Cel szczegółowy	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
1. Zmiana postaw 90 BO przez udział w szkoleniu opiekuna osób niepełnosprawnych w okresie IX.2012-VI. 2013 oraz udział w szkoleniach WOPR w okresie IX.2012-VI. 2013	Liczba BO, którzy zostaną objęci wsparciem i przystąpią do egzaminu Uzyskanie przez 90% uczestników uprawnień spośród ogólnej liczby osób przystępujących do egzaminu	110 osób objętych testowaniem, ze względu na ryzyko 90 BO ukończy szkolenia i przystąpi do egzaminu Min. 81 osób uzyska uprawnienia
2. Opracowanie Innowacyjnych Oddziaływań Resocjalizacyjnych (IOR) dla 400 UP w okresie XI. 2011-VI. 2012 i testowanie w okresie IX. 2012-VI.2013 IOR na 90 BO oraz upowszechnianie wypracowanego produktu w okresie VI. 2012-X. 2014	Liczba BO, którzy zostaną objęci wsparciem i przystąpią do egzaminu Uzyskanie przez 90% uczestników uprawnień spośród ogólnej liczby osób przystępujących do egzaminu	400 UP zostanie objętych badaniem 110 osób objętych testowaniem, ze względu na ryzyko 90 BO ukończy szkolenia i przystąpi do egzaminu Min. 81 osób uzyska uprawnienia
3. Utrwalenie prawidłowych postaw społecznych 90 UP poprzez udział w cyklu szkoleń	Liczba BO, którzy zostaną objęci wsparciem i przystąpią do egzaminu Uzyskanie przez 90% uczestników uprawnień spośród ogólnej liczby osób przystępujących do egzaminu	110 osób objętych testowaniem, ze względu na ryzyko 90 BO ukończy szkolenia i przystąpi do egzaminu Min. 81 osób uzyska uprawnienia

Do czasu zakończenia prac nad niniejszym raportem ewaluacyjnym osiągnięto następujące cele i wskaźniki:

Ad.1. Zmiana postaw 90 BO przez udział w szkoleniu opiekuna osób niepełnosprawnych w okresie IX.2012-VI. 2013 oraz udział w szkoleniach WOPR w okresie IX.2012-VI. 2013:

- Szkolenia opiekuna osób niepełnosprawnych ukończyło: **108 osób** (przy założonej liczbie 90 osób), zatem wskaźnik można uznać za osiągnięty zgodnie z założeniami, a przekroczenie ilościowe o 20% można ocenić jako dodatkową korzyść z objęcia szkoleniem większej liczby uczestników.
- Szkolenia WOPR - przestąpiło: 110, ukończyło: 110, zaś 108 uzyskało uprawnienia przewidziane w koncepcji IOR (przy założonej liczbie 110 osób objętych testowaniem, 90 BO ukończy szkolenia i przystąpi do egzaminu i m.in. 81 osób uzyska uprawnienia). Po wakacjach planowane jest zorganizowanie egzaminu na uzyskanie patentu sternika, jednak należy się spodziewać, że nie wszyscy wychowankowie, którzy uczestniczyli w szkoleniach przystąpią do egzaminu, gdyż nie będą oni już wychowankami placówek wychowawczych. Wyjaśnić należy, że wszyscy UP (110) biorący udział w etapie testowania uzyskali certyfikaty zaświadczające, że mogą prowadzić łódzie do 10 KW, czyli 15 KM. natomiast uzyskanie egzaminu państwowego zmienia jedynie tyle, że wychowankowie będą mogli prowadzić łódzie powyżej 10 KW, czyli powyżej 15 KM. Różnica pomiędzy tym, co UP otrzymali, a patentem, którego nie otrzymali z uwagi na brak uregulowań prawnych, polega tak naprawdę na umiejętności prowadzenia łodzi o większej mocy. Ponadto, kwota za egzamin zapłacona w tym roku do Polskiego Związku Motorowodnego i Narciarstwa Wodnego, nigdy nie przepada. Oznacza to, że Uczestnik projektu może

zgłosić się z zaświadczeniem, które otrzymał po kursie przygotowującym do uzyskania patentu sternika i w dowolnym czasie (bezterminowo) przystąpić do testu, którego pozytywny wynik pozwoli uzyskać patent.

W poszczególnych szkoleniach uczestniczyło:

- nauka pływania – 110 uczestników
- doskonalenie nauki pływania – 110 uczestników
- przygotowanie do egzaminu na młodszego ratownika wodnego – 110 osób
- szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej i zajęcia ze strażakami – 110 uczestników
- kurs sternika motorowodnego – 110 uczestników
- kurs niesienia pomocy z łodzi w trakcie klęsk żywiołowych – 110 uczestników

Ad. 2. Opracowanie Innowacyjnych Oddziaływań Resocjalizacyjnych (IOR) dla 400 UP w okresie XI. 2011-VI. 2012 i testowanie w okresie IX. 2012-VI.2013 IOR na 90 BO oraz upowszechnianie wypracowanego produktu w okresie VI. 2012-X. 2014:

- Zgodnie z założeniami opracowano założenia Innowacyjnych Oddziaływań Resocjalizacyjnych (IOR) dla 400 UP
- Zgodnie z założeniami przetestowano produkt na grupie 108 uczestników (zakładano 90 BO).
- Upowszechniano produkt poprzez stronę internetową, publikacje projektowe (artykuły w prasie), audycje radiowe, udział kierownika projektu w konferencjach o tematyce resocjalizacyjnej oraz zorganizowanie międzynarodowej konferencji dn. 4 czerwca 2013 roku w Kielcach pn. „Innowacyjne oddziaływania resocjalizacyjne drogowskazem życiowym dla młodzieży nieprzystosowanej społecznie”.

Ad.3. Utrwalenie prawidłowych postaw społecznych 90 UP poprzez udział w cyklu szkoleń: dostało osiągnięte poprzez udział 108 osobowej grupy wychowanków MOS, MOWi ZP.

Jak pokazało badanie postaw przeprowadzone po zakończeniu realizacji projektu (szczegółowo opisane w poprzednim rozdziale) można stwierdzić, że cele projektu zostały osiągnięte.

Skuteczność i jakość poszczególnych form wsparcia udzielanych beneficjentom w ramach IOR również nie budzi żadnych zastrzeżeń.

Koordynatorzy i opiekunowie z ośrodków biorących udział w projekcie są zgodni co do wartości pomysłu na realizację projektu, wskazują również na wysoką jakość jego wykonania. Nie mają również żadnych wątpliwości odnośnie do konieczności jego kontynuacji i replikacji – tak wartościowa propozycja ich zadaniem powinna być upowszechniana w innych ośrodkach, a sami chętnie takich szkoleń życzyliby dla kolejnych swoich wychowanków.

Kilku opiekunów podkreśla, że wychowankowie nie biorący udziału w projekcie, a obserwujący uczestnictwo swoich kolegów, dopytywali, czy będzie jeszcze możliwość uczestniczenia w podobnym przedsięwzięciu, co świadczy o rozbudzeniu oczekiwań i być może nadziei, na objęcie projektem szerszej grupy chłopców. Opiekunowie wychowanków biorących udział w projekcie, w diagnozie wstępnej zidentyfikowali potencjalne bariery, które mogą zakłócić właściwą realizację zajęć, były to: nieadekwatne zachowanie młodzieży podczas zajęć, brak zdyscyplinowania u wychowanków w trakcie zajęć; brak chęci u uczestników projektu, niska motywacja do udziału w zajęciach; nieatrakcyjna formuła prowadzenia zajęć, zbyt mało ćwiczeń praktycznych, nudne zajęcia; zbyt duże wymagania stawiane uczestnikom przez trenerów, zbyt długi czas trwania zajęć.³⁷

Niektóre z tych obaw potwierdziły się, jak to wskazano wyżej przywołując przykład wychowanków z kilku placówek, niemniej jednak w większości opiekunowie potwierdzają większe zdyscyplinowanie wychowanków w porównaniu z innymi

³⁷ Źródło: Ewaluacja wewnętrzna – raport 1

zajęciami pozalekcyjnymi i wysoki walor motywacyjny uczestnictwa w zajęciach, co wpłynęło również na osiągniętą skuteczność projektu i przewagę oferowanych zajęć nad standardową ofertą placówek.

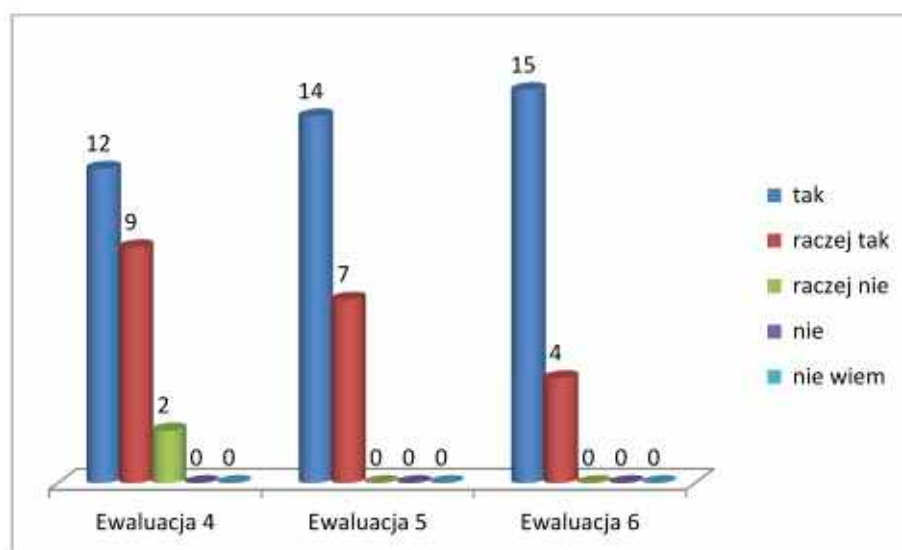
Niektórzy trenerzy i instruktorzy wskazują, że dla dużej grupy wychowanków zajęcia były trudne, szczególnie, gdy pojawiały się komponenty teoretyczne, stąd rekomendacja by preferować zajęcia praktyczne i uczenie się teorii metodami dydaktycznymi mającymi bardziej aktywizujący charakter. Taki charakter zajęć mniej się również kojarzy wychowankom z często niezbyt lubianymi zajęciami szkolnymi, co wzmacnia walor atrakcyjności szkoleń realizowanych w ramach projektu.

Co do wartości resocjalizacyjnej, tutaj również panuje zgodność, że taki rodzaj oddziaływania wychowawczego, jakim są atrakcyjne merytorycznie i organizacyjnie szkolenia realizowane na zewnątrz ośrodka, dają lepsze efekty, aniżeli mało atrakcyjne, sztapowo realizowane zajęcia pozalekcyjne. Pozytywną ocenę zajęciom projektowym dali nie tylko sami wychowankowie, ale ich wartość doceniają również opiekunowie. Ich opinie zaczerpnięte z ewaluacji wewnętrznej ilustrują wyniki badania wśród kadry ośrodków biorących udział w testowaniu produktu, pokazujące również w jaki sposób ewoluowały opinie tej grupy uczestników projektu.³⁸

Wraz z rozwojem projektu coraz więcej pracowników placówek zauważało korzyści dla wychowanków uczestnictwa w projekcie, odpowiadając na pytanie: „Czy widzi Pani/Pan korzyści płynące dla młodzieży z udziału w kursach realizowanych w ramach projektu?”.

38 Źródło: Ewaluacja wewnętrzna – raport 6

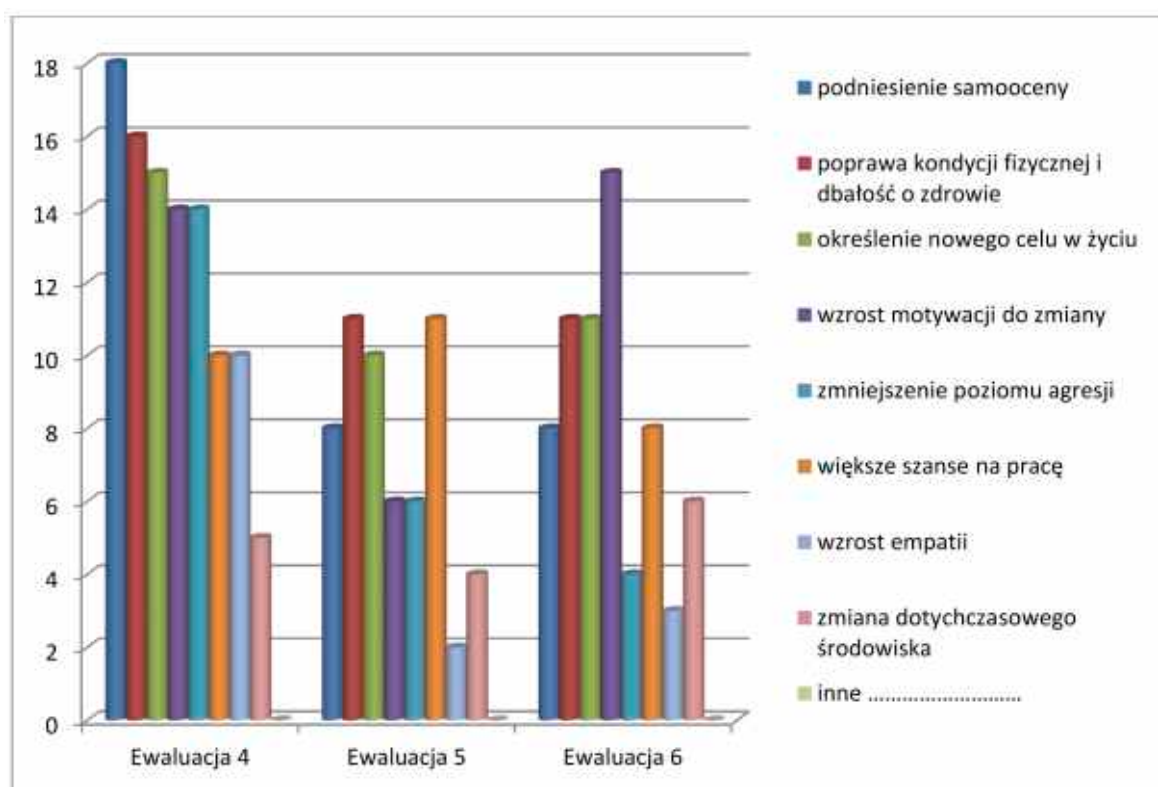

Wykres 7. Opinie kadry na temat korzyści płynących dla młodzieży z udziału w Projekcie (dane w liczbach całkowitych)

Zestawienie wyników z trzech ostatnich ewaluacji wewnętrznych (Ewaluacja 4 – przeprowadzona po pierwszej pomocy, Ewaluacja 5 – po kursie sternika motorowodnego, Ewaluacja 6 – po kursie niesienia pomocy w sytuacjach kryzysowych) wskazuje na wzrastające poczucie wychowawców, iż udział młodzieży w projekcie wiąże się z konkretnymi dla niej korzyściami. We wszystkich trzech pomiarach opiekunowie najczęściej wybierali kategorię „tak” oraz „raczej tak”, nie wybrano zaś ani raz kategorii „raczej nie” i „nie”.

Kolejne pytanie postawione kadrze jest kontynuacją poprzedniego i sformułowano je następująco: „Na jakie obszary życia może mieć Pani/ Pana zdaniem wpływ udział młodzieży w kursach?” Otrzymane wyniki prezentowane są na wykresie 2.

Wykres 8. Obszary życia, na które może mieć wpływ udział młodzieży w kursach
(dane w liczbach całkowitych)

Omawiane pytanie jest pytaniem wielokrotnego wyboru, uczestnicy badań mogli wybrać więcej niż jedno twierdzenie, stąd liczba wskazań jest wyższa od liczby uczestników. Najczęściej opiekunowie wskazywali, iż udział w projekcie przyczyni się do podniesienia samooceny u młodzieży, wyznaczy nowe cele w życiu, zmotywuje młodzież do zmian, poprawi kondycję czy zwiększy szansę na pracę.

Sam pomysł resocjalizacji poprzez sport, nie jest rozwiązaniem nowym. W jednym z ośrodków (MOS w Warszawie) prowadzone są zajęcia resocjalizacyjne poprzez sport (np. nauka pływania, zajęcia z różnych dyscyplin sportu) od przeszło 7 lat. Placówka może się pochwalić nawet sukcesami w zawodach sportowych, jednak to co najistotniejsze – to osiągnęte efekty resocjalizacyjne. Również pomysł, aby w zajęcia z wychowankami włączać elementy opieki nad słabszymi (w przypadku przywoływanej placówki jest to np. organizacja pikników integracyjnych), nie jest

pomysłem nowym, niemniej jednak i w tym przypadku pozytywne oddziaływanie resocjalizacyjne potwierdza wartość tego typu aktywności. Mając tak pozytywne doświadczenia, pracownik placówki wyraża opinię, że oferowany produkt projektu z pewnością może być atrakcyjną formą wzbogacania oferty placówek resocjalizacyjnych, zwiększając tym samym osiągane przez nich efekty wychowawcze.

Inna placówka (Schronisko dla nieletnich w Gackach) również może się pochwalić wieloletnimi (od 2006 roku) doświadczeniami w realizacji programu wychowawczego opartego o elementy ratownictwa wodnego, sportów wodnych oraz bezpiecznego wypoczynku nad wodą. Obecnie program jest nadal realizowany, a nawet rozszerzany o nowe elementy (np. wędkarstwo). Również i w przypadku tej placówki, jej przedstawiciel podkreśla efekty resocjalizacyjne osiągane dzięki realizacji tego typu zajęć, szczególnie, że uczestnictwo w nich traktowane jest jako forma nagrody na tyle atrakcyjna dla wychowanków, by stanowiła czynnik dyscyplinujący i motywujący do właściwych zachowań.

Kolejnym przykładem placówki, gdzie pojawiają się elementy pracy z wychowankami bliskie wypracowanemu w ramach projektu produktowi jest Młodzieżowy Ośrodek Adaptacji Społecznej w Koszalinie prowadzący zajęcia z żeglarstwa, kajakarstwa, wędkarstwa i motorowodniactwa.

Z kolei Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. ks. F. Toporskiego może pochwalić się ścisłą współpracą z ośrodkiem dla dzieci z autyzmem, gdzie wychowankowie ośrodka wychowawczego pracują jako wolontariusze. Te doświadczenia ośrodka potwierdzają resocjalizacyjną wartość pracy na rzecz osób niepełnosprawnych, którą mamy również w projekcie Drogowskaz Życiowy.

Opisane powyżej pozytywne doświadczenia placówek w realizacji różnego typu działań opartych o sporty (szczególnie wodne), elementy niesienia pomocy i ratownictwa dobrze rokują możliwości upowszechnienia się produktu wypracowanego w projekcie. Sam pomysł oparcia resocjalizacji o te elementy oceniany jest jako właściwy i zgodny ze współczesnymi trendami w resocjalizacji, może zatem spotkać się z dużym zainteresowaniem i być z powodzeniem wdrażany w innych placówkach.

4.4. Trwałość efektów projektu – możliwości implementacji produktu

Rozdział odpowiada na następujące pytania ewaluacyjne:

- Na ile zaoferowany produkt (IOR) jest atrakcyjny z punktu widzenia potrzeb i możliwości ośrodków wychowawczych?
- Czy przetestowany produkt (IOR) ma szansę upowszechniania się wśród ośrodków wychowawczych – jakie cechy produktu zachęcają ośrodki do jego zastosowania, a jakie zniechęcają?

Produkt projektu w postaci cyklu szkoleń, w których pojawiają się elementy sportu, ratownictwa i opieki jest jednoznacznie pozytywnie oceniany przez pracowników zarówno placówek, które brały udział w testowaniu, jak i placówek nie zaangażowanych w projekt, a z którymi przeprowadzono wywiady w ramach niniejszej ewaluacji.

Pracownicy placówek uważają, że takie zestawienie oddziaływań resocjalizacyjnych, które oferuje cykl szkoleń IOR są bardzo atrakcyjne dla wychowanków i z pewnością warte replikacji.

Z punktu widzenia możliwości implementacji tego typu rozwiązań do programów wychowawczych pojawiają się wskazania barier finansowych. Na takie ograniczenia wskazują pracownicy placówek podlegających Ministerstwu Edukacji, mniej zaś na takie bariery powołują się pracownicy ośrodków podlegających Ministerstwu Sprawiedliwości. Pewnym rozwiązaniem, które może obniżyć koszty szkoleń jest realizowanie ich przez wychowawców zatrudnionych w placówkach w ramach ich godzin pracy. Niemniej jednak kwestią istotną i jednocześnie mającą duże walory motywacyjne, jest możliwość zdobycia przez wychowanków specjalistycznych uprawnień (patentów, certyfikatów), a tych w większości nie będą w stanie zapewnić wychowawcy w placówkach.

Można przypuszczać, że barierą może być słaba motywacja personelu placówek

do wprowadzania innowacji, jednak hipoteza ta nie potwierdziła się w badaniach prowadzonych w ramach niniejszej ewaluacji. W placówkach, w których przeprowadzono wywiady, a które nie brały udziału w testowaniu produktu, nie ma oporu przed wprowadzeniem innowacji pedagogicznych i placówki te obecnie mogą się pochwalić rozwiązaniami innowacyjnymi w swoich programach wychowawczych. Są one również zainteresowane bliższym poznaniem, a w przyszłości również implementacją wypracowanego w ramach projektu produktu. Deklaracje te są dobrym prognostykiem zainteresowania produktem i możliwości jego upowszechniania.

Opisane w poprzednim rozdziale pozytywne doświadczenia placówek w realizacji różnego typu działań opartych o sport, pracę na rzecz osób niepełnosprawnych czy elementy ratownictwa pozwala przypuszczać, że produkt projektu (IOR) będzie się cieszył dużym zainteresowaniem i może być z powodzeniem wdrażany w innych placówkach.

Barierą, która może ograniczyć te możliwości jest kwestia finansowania szkoleń oraz zdobywania certyfikowanych patentów, dlatego też projektodawcy podczas upowszechniania produktu powinni zwrócić baczną uwagę na pokazywanie potencjalnym zainteresowanym placówkom możliwości realizowania szkoleń angażując w to mniejsze środki (np. poprzez realizowanie szkoleń przez personel pedagogiczny placówki) lub wskazując ewentualne źródła pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (projekty, granty, konkursy).

Istotne jest również, aby akcją upowszechniającą objąć nie tylko same ośrodki, które mogą być potencjalnymi odbiorcami produktu projektów, ale również, a może nawet przede wszystkim organy prowadzące placówki oraz same resorty (edukacji, sprawiedliwości, finansów). Chodzi bowiem o to, by decydenci poznali możliwości i potencjał tkwiący w placówkach i odpowiednio do tych możliwości dokonywali decyzji związanych z ich finansowaniem.

5. Wnioski i rekomendacje

Produkt opracowany w ramach projektu Drogowskaz Życiowy stanowi cykl szkoleń nazywany Innowacyjnym Oddziaływaniem Resocjalizacyjne (IOR).

Opracowany produkt można ocenić, jako adekwatny zarówno do potrzeb ośrodków resocjalizacyjnych, które wyrażają zainteresowanie produktem, jak i adekwatny do potrzeb wychowanków, gdyż związany jest z budowaniem społecznie akceptowanych postaw i zachowań.

Skuteczność i jakość poszczególnych form wsparcia udzielanych beneficjentom w ramach IOR nie budzi żadnych zastrzeżeń, szkolenia cieszyły się ich dużym zainteresowaniem, co zaowocowało wysoką motywacją uczestników do ich ukończenia. Udział w projekcie przyniósł uczniom zarówno korzyści związane z pozyskaniem nowej wiedzy i umiejętności, jak również można mówić o zmianach w sferze emocji zachowania.

Ofertę IOR należy uznać za właściwie zaadresowaną do grupy wiekowej zaangażowanej w testowanie.

Produkt z powodzeniem może być również rozszerzony na inne grupy wiekowe pod warunkiem dostosowania zajęć do etapu rozwoju fizycznego wychowanków i respektowania ograniczeń formalnych związanych ze zdobywaniem uprawnień.

Projektodawcy wyszli ze słusznego założenia, że oddziaływania resocjalizacyjne powinny by

długotrwałe i stanowić pewien system dozujący stopień trudności – może to jednak stanowić trudność w realizacji podobnych szkoleń z uwagi na rotację wychowanków. Tutaj pojawia się rekomendacja ze strony potencjalnych użytkowników IOR, aby tak planować szkolenia, by były one raczej krótkie, modułowe, uwzględniające fakt krótkotrwałości pobytu wychowanków w placówkach.

Atrakcyjność szkoleń - tematyka, włączenie elementów sportów wodnych, realizacja zajęć poza placówką wychowawczą, możliwość spotkania się z przedstawicielami interesujących, nietuzinkowych zawodów, poznanie innych środowisk (tu: osób niepełnosprawnych) – wszystko to są czynniki, które powodują wysokie zaciekawienie i motywację uczestników oraz budują podstawy dla nowych postaw, a nawet planów życiowych.

Koordynatorzy i opiekunowie z ośrodków biorących udział w projekcie są zgodni co do wartości pomysłu na realizację projektu, wskazują również na wysoką jakość jego wykonania. Nie mają również żadnych wątpliwości odnośnie do konieczności jego kontynuacji i replikacji – tak wartościowa propozycja ich zadaniem powinna być upowszechniana w innych ośrodkach, a sami chętnie takich szkoleń życzyliby dla kolejnych swoich wychowanków.

Wartością jest tutaj jakość szkoleń oraz możliwość zdobycia certyfikatów, patentów i uprawnień do pracy, a z tego wynika rekomendacja dotycząca konieczności podtrzymania w potencjalnych replikacjach IOR szkoleń realizowanych przez profesjonalistów ratownictwa, pierwszej pomocy, czy opiekunów osób niepełnosprawnych i samych niepełnosprawnych. W tym przypadku nie ma możliwości obniżenia kosztów wsparcia. Potencjalni użytkownicy IOR są zgodni, że konieczne będzie poniesienie związanych z tym kosztów, stąd konieczność pozyskiwania dodatkowych środków.

Szukając możliwości realizacji podobnych działań resocjalizacyjnych przy zaangażowaniu mniejszych środków finansowych można jedynie zarekomendować, aby część z zajęć prowadzili np. nauczyciele wychowania fizycznego zatrudnieni w placówce. Ważne jest jednak, by doskonalenie umiejętności, w przypadku omawianego projektu (dotyczy to pływania), mogło być zakończone możliwością zdobycia karty pływackiej, zaś uczestnictwo w zawodach i turniejach powinno dotyczyć obecności w środowiskach otwartych, a nie w konfrontacji jedynie ze znanym sobie środowiskiem placówek resocjalizacyjnych.

Akcją upowszechniającą produkt powinna objąć nie tylko ośrodki resocjalizacyjne, które mogą być potencjalnymi odbiorcami produktu projektu, ale również organy

prowadzące placówki oraz same resorty (edukacji, sprawiedliwości, finansów), by decydenci poznali możliwości i potencjał tkwiący w placówkach i odpowiednio do tych możliwości dokonywali decyzji związanych z ich finansowaniem.

Poniżej zebrano wyniki oceny produktu w analizę SWOT:

Mocne strony produktu Słabe strony produktu

Mocne strony produktu	Słabe strony produktu
- Atrakcyjność tematyki - Włączenie w cykl szkoleń aktywności fizycznej (związanej ze sportami wodnymi) - Realizacja na zewnątrz ośrodka resocjalizacyjnego - Możliwość kontaktu i uczenia się od profesjonalistów i praktyków w danej dziedzinie - Możliwość zdobycia certyfikatów, patentów, uprawnień	Nieadekwatność metod dydaktycznych (przewaga metod pasywnych) w teoretycznych częściach szkoleń
Szanse	Zagrożenia
Zainteresowanie ośrodków metodami twórczej resocjalizacji (oparte na rozczarowaniu dotychczas stosowanymi metodami resocjalizacyjnymi i pozytywnymi doświadczeniami z wdrażaniem metod innowacyjnych)	- Długi cykl rozwojowy szkoleń (zagrożenie „wykruszaniem się” uczestników odchodzących z ośrodków w trakcie cyklu szkoleń) - Brak środków na finansowanie szkoleń - Realizowanie tylko części z zaprojektowanego produktu (tylko szkoleń pływackich)

Wyżej zaprezentowane wyniki ewaluacji pozwalają zarekomendować produkt do implementacji i replikacji.

Notka o autorce raportu

Beata Cieżka - Od 1995 roku zajmuje się ewaluacją pracując jako niezależny ewaluator (freelance). Posiada bogate doświadczenie w realizacji projektów badawczych i ewaluacyjnych prowadzonych m.in. dla Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Funduszu Współpracy, Fundacji im. Stefana Batorego, Instytutu Spraw Publicznych, Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce, Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży. Ewaluator zewnętrzny wielu projektów i programów [m.in. Phare (UE), Leonardo da Vinci (UE), Młodzież (UE), Trzeci Sektor/Trust for Civil Society (USA), General Electric Life Skills (USA), Norweski Mechanizm Finansowy (EEG), Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich (Bank Światowy), Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Program Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL, Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka]. Jest autorką programów szkoleń z zakresu ewaluacji oraz realizatorką wielu z nich, a także wykładowcą na studiach podyplomowych z ewaluacji w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz Szkole Głównej Handlowej. Członek-założyciel, w latach 2004-2010 Prezes Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego, obecnie członek Zarządu.

Kontakt: beata.ciezka@pte.org.pl

Projekt **Drogowskaz życiowy** realizowany na podstawie umowy ze Świętokrzyskim Biurem Rozwoju Regionalnego w Kielcach pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej I Stopnia w ramach Priorytetu IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach – projekty innowacyjne testujące Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Projekt **Drogowskaz życiowy** realizowany na podstawie umowy ze Świętokrzyskim Biurem Rozwoju Regionalnego w Kielcach pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej I Stopnia w ramach Priorytetu IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach – projekty innowacyjne testujące Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Projekt **Drogowskaz życiowy** realizowany na podstawie umowy ze Świętokrzyskim Biurem Rozwoju Regionalnego w Kielcach pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej I Stopnia w ramach Priorytetu IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach – projekty innowacyjne testujące Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

KONTAKT:

Biuro Projektu
Drogowskaz Życiowy
tel. 41 260 40 41, wew. 21

WSBiP
ul. Akademicka 12 p. 21
27-400 Ostrowiec Świętokrzyski

drogowskaz@wsbip.edu.pl
drogowskaz.wsbip.edu.pl

Projekt **Drogowskaz życiowy** realizowany na podstawie umowy ze Świętokrzyskim Biurem Rozwoju Regionalnego w Kielcach pełniącym rolę Instytucji Pośredniczącej I Stopnia w ramach Priorytetu IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach – projekty innowacyjne testujące Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

